

NAGY ISTVÁN

Az austerlitzi csata

Ezt a csatát akkor is megnyertem volna, ha huszonötezerrel kevesebb katonám van.

Napoleon¹

Előzmények

Az 1805-ös hadjáratot a hadtörténészek Napoleon egyik legmerészebb hadjárataként tartják számon. Három európai nagyhatalom szorításában képes volt az ellenség területére vinni a háborút, s az egyik legmakacsabb ellenfél, az osztrák császár birodalmának szívében mutatta meg fegyvereinek erejét.

A háború kirobbanásának alapvető oka Franciaország és Anglia évszázadok óta húzóódó ellentétének legújabb felerősödése volt. Az 1801-ben megkötött Luneville-i és az 1802-ben megkötött Amiens-i béke véget vetett ugyan a második koalíciós háborúnak, és egész Európában békét teremtett,² ez azonban nem tartott soká, hiszen alig egy év múlva (1803 májusának végén) az angol követ, Lord Whitworth elhagyta Párizst, s ezzel újból beállt a hadiállapot Anglia és Franciaország között.³ A hadiállapot beállta előtt a felek megpróbálkoztak ugyan a helyzet békés úton történő megoldásával, de a kölcsönös követeléseknek egyik fél sem volt hajlandó eleget tenni.⁴ A háború kitört, de a hadiesemények nem indultak meg, amolyan „furcsa háború” volt ez. Anglia lezárta a francia kikötőket, Napoleon pedig Boulogne-ba és környékére gyűjtötte össze legjobb csapatait, és megkezdte az angliai partraszállás előkészítését. Napjainkig vita folyik arról, hogy Napoleon komolyan gondolta-e a partraszállást. Az előkészületek és a mindenre kiterjedő figyelem arra mutat, hogy valóban tervezte a támadást, de a hatalmas propaganda – melynek része a „három nap között a csatornán” – ellentmond ennek, hiszen egyetlen hadjáratot sem előzött meg ekkora hírverés.⁵ Nem e munka tárgya a vitát eldönteni, de meggyőződésünk, hogy az angol flotta megsemmisítése nélkül Napoleon nem kísérletezett volna a partraszállással.

Az angolok azonban komolyan vették a fenyegetést, a kormányfői tisztséget újra ifjabb William Pitt vette át. Két szálon indult meg a szervezkedés, de érdekes módon ezek között nem szerepelt a szárazföldi hadsereg létszámának radikális emelése. A toborzás siralmas eredménnyel járt, a nép sem lelkesedett a háborúért. Pitt ezért hasonló módon akart elbánni Napoleonnal is, mint annak idején Pál cárral,⁶ aki barátságban „merészelt” lenni az első konzullal. Természetesen Pál cár esetében nem lehet bizonyítani az angol részvételt, de a korban nyílt titokként mindenki erről beszélt. A Napoleon elleni merénylet egyértelműbbnek látszik, hiszen az azt tervező Georges Cadoudal angol hajók tették partra Normandiában. A merénylet azonban nem sikerült, Fouché rendőrsége felgöngyölítette az

¹ Napoleon nevének írásánál nem a magyarított Napóleon formát használok, nem is a franciásított Napoléont, hanem az eredeti olasz Napoleone névből Napoleonra rövidült formát, mivel a róla szóló kortárs- és szakirodalom is döntő többségben ezt használja.

² Lefebvre, Georges: Napoleon. Budapest, 1975. (a továbbiakban: Lefebvre) 113., 125.

³ Lefebvre 191-4.

⁴ A franciák Málta, az angolok Hollandia kiürítését kérték a másik féltől.

⁵ Feleki László: Napoleon, a „csodálatos kaland”. Budapest, 1976. 2. köt. 23.

⁶ A cárt saját udvarának tagjai fojtották meg feltehetően angol bátorításra 1801. március 11-éről 12-ére virradó éjjel.

ügyet, és egymás után fogták el a résztvevőket. Cadoudalt néhány hét múlva kivégezték, Pichegru-t a börtönben találták megfojtva, Moreau-t száműzték Amerikába.⁷

Pitt másik vezérfonala egy franciaellenes szárazföldi koalíció szervezése volt. A három nagyhatalom közül a Habsburg Birodalom és Oroszország hajlandónak mutatkozott a harcra, Poroszország viszont vonakodott abban részt venni. Az ürügyet Napoleon „szorgáltatta”. A merénylet kapcsán felmerült, hogy a Bourbon-házból származó enghieni herceg angol pénzen bekapcsolódott a szervezkedésbe, ezért Napoleon katonái elrabolták, majd bírói ítéletről kivégezték. Ez volt a háború gyújtópontja, az osztrák-orosz ultimátumot Napoleon elutasította, kitört a valódi háború.

A szárazföldi háborút egyetlen névvel fémjelezhetjük, Napoleon nevével. A szövetségesek tervét, mely szerint öt oldalról kellett volna megtámadni a francia területeket, könnyedén áthúzta. A Grande Armée névre „keresztelt” hadseregét a csatorna partjáról egyenesen a délnémet területek szívébe vezette, zseniális manőverrel, mindössze két kisebb ütközet megvívásával bekerítette és Ulmnál október 19-én megadásra kényszerítette Mack tábornok osztrák seregét.⁸ A megmaradt osztrák csapatok egy része Jellechich alatt Tirol felé, másik része Kienmayer alatt a Duna mentén, egy kis csapat pedig Ferdinánd főherceg vezetésével Csehország felé hátrált. Ebben a hadjáratban Napoleon kétezer főnyi veszteség árán hatvanezer főnyi ellenséget ejtett fogságba, kétszáz ágyút és nyolcvan zászlót zsákmányolt.⁹

A következő hadjáratot a Kutuzov gyalogsági tábornok alatt felvonuló orosz csapatok ellen kellett megvívnia. Az erőltetett menetben visszavonuló orosz csapatokat csak Murat marsall érte el, és néhány kisebb ütközetben sok foglyot ejtett, de a főerőknek mindig sikerült kibújni a francia szorításból, sőt a Dunán átkelt francia hadtestnek november 11-én Dürnstein mellett jelentős veszteségeket okoztak.¹⁰ Ennek ellenére Napoleon 13-án elfoglalta Bécsset.

Kutuzov Olmütz felé vonult vissza, hogy egyesüljön a Buxhövdén tábornok alatt érkező hadsereggel. Miután Murat a Tolsztoj nyomán elhíresült csellel¹¹ elfoglalta a Duna hídját, azonnal átkelt azon. Kutuzov azonban újból ki tudott bújni a bekerítésből, mert Bagration tábornok november 16-án Hollabrunn és Schönggraben¹² mellett meg tudta állítani az üldöző franciákat. A két orosz hadsereg és a megmaradt osztrák csapatok november 19-24-én egyesültek Wischau környékén.¹³ Néhány napos pihenés után november 27-én indultak támadásra az egyesült seregek. Céljuk Napoleon csatára kényszerítése és seregeinek szétverése volt.

November végére Napoleon is felvonultatta csapatait Brünn környékére, és további erősítésként Davout marsall hadtestét is magához rendelte Bécsből.¹⁴ A hadtest december első napjaira volt várható. Napoleon a Morvaországban lévő csapatait Brünn előtt vonta össze, és december 1-jén állást foglalt a Goldbach-patak mentén.

⁷ Tarle, Evgenyij: Napóleon. Budapest, 1957. 138. (a továbbiakban: Tarle)

⁸ A hadjáratához lásd: Krauss, Alfred: 1805. Der Feldzug von Ulm. Wien, 1912.; Alombert-Colin: La campagne de 1805 en Allemagne. Paris, 1902.

⁹ Duffy, Christopher J.: Austerlitz 1805. London, 1977. (a továbbiakban: Duffy) 51.

¹⁰ Duffy 61-62.

¹¹ Tolsztoj, Lev: Háború és béke. Budapest, 1997. 1. köt. 196-7.

¹² Egger, Rainer: Das Gefecht bei Hollabrunn und Schönggraben. Militärhistorische Schriftenreihe, Nr. 27. Wien, 1974. 15-18.

¹³ Stocklaska, Walther: Die Schlacht bei Austerlitz. Brünn, 1905. (a továbbiakban: Stocklaska) 153-158.; Rüstow, Wilhelm Friedrich: Der Krieg von 1805 in Deutschland und Italien. Zürich, 1859. (a továbbiakban: Rüstow) 351-353., 356-364.

¹⁴ Duffy 80.; [Stutterheim, Carl von]: Materialien zu der Geschichte der Schlacht bei Austerlitz. Wien, 1806. (a továbbiakban: Materialien) 39-42.

A csata: a körülmények és a tervek

Az 1805. december 2-i csata földrajzi tere a Brünntől néhány kilométerre, keletre fekvő nagyrészt nyílt tér. A csatatér északi szegélyét a Morva-hegyvidék erdős lankái jelölték ki, ez a Kowalowitz-Siwitz-Welatitz vonalat jelentette. Az erdő szegélyétől 1-2 kilométerre délre haladt a Brunn-Olmütz út. Az út Brunn felől Bellowitznél lép a csatatérre, itt egyből át is lépi a Goldbachot, majd egy kilométer után a Zuran dombra (287 m) ér. Újabb egy kilométer után áthalad a Bosenitz-patakon. A patak és az út szegletében egy 15 méter magas mesterséges domb áll, a Santon (275 m), ahonnan az egész környéket ellenőrizni lehet. Az út egyenesen kelet felé, egy kisebb dombon keresztül haladva 4,5 kilométer után kettéválik. Az egyik része északkelet felé kanyarodva Olmütz felé, a másik délkeletnek Austerlitzten keresztül Magyarország felé veszi irányát. Az útkereszteződés mögött áll a posoritz postaház, még hátrább Welleschowitz falucska. Az austerlitz utat a kereszteződés után egy kilométerre halad át a Raussnitz-patakon. Az úttól délre nem messze a pataktól fekszik Krug és Holubitz falva egy kisebb domb tövében.

A csatatér észak-déli irányban a Goldbach uralja, amely Bellowitz felől Schlapanitzten keresztül éri el Puntowitzet, ahol egyesül a Boschenitz-patakkal. Ez a kis patak Siwitzlől Boschenitzten keresztül éri el Puntowitzet. Az egyesült patak délre folyik tovább 1,5 kilométer hosszan Kobelnitzig. Ez a falu a patak keleti partján fekszik, míg a nyugati parton egy sekély mesterséges tó áll két kilométer hosszan nyújtózva Kobelnitzcel szemközt. A tavat vékony, olvadó jégpáncél borította, amely nem bírta el az embert. Újabb egy kilométer után a patak egy fácánoshoz ér. Ezt a nagy kiterjedésű vadasparkot, amelyben a környék urai töltötték vadászattal szabadidejüket egy „hitvány”, vékony és alacsony téglafal veszi körül némileg kedvezve a védelemnek.¹⁵ Ennek közvetlen déli szomszédságában áll egy rendkívül erős épületegyüttes, a sokolnizi kastély csúrókkal, magtárakkal és más gazdasági épületekkel nagyon jól védhető pontot képezve. Ehhez kapcsolódik Sokolnitz falva a patak nyugati partján, majd egy kilométerre délre Tellnitz a keleti parton. A két falu akkor egy-szintes, zsúptetős házakból állt, széles, rosszul járható utcákkal. Tellnitzet keletről egy szőlővel és gyümölcsösssel borított kisebb domb védi. Ez azért adott kedvező védelmi lehetőségeket, mert túl azon, hogy lefékezte a támadás lendületét, fedetté tette a terepet egy tűzérési támadás ellen. Ebben a térségben a Goldbach partjai eléggé mocsarasak voltak, és csak a falvaknál lehetett biztonságosan átkelni. A patak tovább folyva délnek Menitz falvánál hagyja el a csatatér. A déli rész érdekességei a kobelnitziehez hasonló halastavak. A Satschan-tó északkelet-délnyugati fekvésű, déli partján Satschannal, a Menitz-tó pedig észak-déli. A Satschan-tó északkeleti csücskénél áll Augezd falva (más olvasatban Aujezd). Itt folyik bele a halastóba a Littawa-patak. A halastavak sekélyek voltak, és vastag jégpáncél fedte őket, ami alakzatban elbírta még a lovasságot is. Az egyedüli veszélyt a halászok által vágott lékek jelentették.

A Littawa képezi a csatatér délkeleti határát. A folyásiránnyal ellenkező, tehát északkeleti irányba haladva Augezdtől két kilométer távolságra fekszik Hostieradek, attól újabb két kilométerre Zbeischow, ahol a patak keletre fordul, és Birnbaumon át halad. Itt torkollik bele a már említett Raussnitz-patak. Ennek a partján fekszik Zbeischowtól és Birnbaumtól egyaránt másfél kilométerre Krzenowitz. A patak majdnem egyenesen északra haladva éri el a főutat, majd ott keletre fordulva Welleschowitz felé veszi irányát.

Az egész csatatér kulcspontját egy dombvonulat képezi, amely párhuzamos a Littawával. A két kiemelkedő pontja (a Pratzenberg és a Staré Vinohrady) egymástól 2,5 kilométerre fekszik. A déli csúcs, a Pratzenberg, a maga 325 méteres magasságával a csatatér legmagasabb pontja. Lejtői csak a Littawa irányában meredek, a többi irányban szelídek,

¹⁵ Duffy 86.; Mayerhofer von Vedropolje, Eberhard: Die Schlacht bei Austerlitz am 2. Dezember 1805. Wien, 1912. (a továbbiakban: Mayerhofer 1912.) 27.

minden fegyvernem számára könnyen járhatók. A Staré Vinohrady („öreg szőlőhegyek”) legmagasabb pontja 290 méter. Oldalai minden irányban szelídek és nyíltak, csupán északra áll egy kisebb szőlős. A két csúcsponttal egyenlőszárú háromszöget képezve egy kisebb patak partján fekszik Pratze falva. A kisebb patak a domboldalban ered, és a falunál nyugatra fordulva Kobelnitz felett éri el a Goldbachot. A Staré Vinohradytól Krug-Holubitzig terjedő mintegy három kilométeres teljesen nyílt, szabad terület lovassági harcra rendkívül alkalmas volt. Ez mindkét hadvezetés figyelmét felkeltette. Egyedül egy kis ér zavarta meg a közlekedést, ami Blaschowitzon keresztül Girzikowitznál folyik bele a Boschenitzbe. Blaschowitz fontosságát az adja, hogy onnan ellenőrizni lehetett a nyílt terepet, tehát a falut kézben tartó fél nagyobb eséllyel vehette fel a lovasküzdelmet.

A szembenálló hadseregek december 1-jén érkeztek az eljövendő csataterre, a hadvezérek ezen a napon döntöttek a csata megvívása mellett. Mindkét fél táborban helyezte el csapatait. A szövetségesek táborai zömében a pratzeni magaslatok és a Littawa között álltak. Az első oszlop Dohturov parancsnoksága alatt a Pratzenberg déli lejtőjén Augezd és Hostieradek között, a második oszlop Langeron alatt a Pratzenberg keleti lejtőin Dohturovtól jobbra, a harmadik oszlop Przbysewsky alatt Zbeischowtól nyugatra táborozott. E három oszlop alkotta a balszárnát, melynek parancsnokságát Buxhövdnre ruházták. A negyedik oszlop Kollowrath osztrák tábornok parancsnoksága alatt a harmadik oszlop mögött második vonalban helyezkedett el. A csata során ennél az oszlopnál tartózkodott Kutuzov is, és személyesen irányította a csapatokat. Az ötödik oszlop, a lovasság Liechtenstein alatt a negyedik oszloptól balra helyezkedett el. Ennek az oszlopnak a pontos tartózkodási helyét a források nem tisztázzák egyértelműen, ezért szükségképpen a csatában betöltött szerepe alapján, valamint homályos utalások alapján becsülhetjük meg helyzetét. A tartalék szerepét betöltő orosz Gárda az Austerlitztól nyugatra fekvő hegyeken töltötte az éjszakát. A sereg jobbszárnát Bagration elővédje alkotta.¹⁶ Oszlopszámozást nem kapott, de semmilyen elővéd szerepet nem töltött be a csata alatt, nevét egyszerűen onnan kapta, hogy az előrenyomulás során legelől haladt. Kienmayer tábornok osztrák csapata a balszárnához nyert beosztást szintén elővéd megnevezéssel, és Dohturovtól nyugatra táborozott. Ez esetben helyes az elővéd megnevezés, hiszen feladata, mint később látni fogjuk, a balszárnny átkelésének biztosítása lett a Goldbachon. Fontos egy megjegyzést tenni a csapatok feletti parancsnoklás kérdéséről. A hivatalos főparancsnokok a császárok (Ferenc és Sándor) voltak, vezénylő tábornoknak Kutuzovot nevezték ki, a tábornoki főnök tisztét Weyrother töltötte be.¹⁷ Nagyon fontos szerepet játszottak még azok a tisztek, akik a császárok – elsősorban Sándor – környezetében voltak, és nagyban befolyásolták a döntéseket. Az osztrák és orosz csapatok elvileg egységes irányítás alatt álltak, de azokban az oszlopokban, ahol szerepeltek mindkét hadsereg katonái, külön főparancsnokokat is kineveztek. Az osztrák csapatoknak külön főparancsnoka volt a hadsereg szintjén is Liechtenstein herceg személyében (aki egyben az 5. oszlop parancsnoka is volt). Láthatjuk tehát azokat a kaotikus állapotokat, melyek a főparancsnokságon uralkodtak. A csapatok több helyről kaphattak egyforma hatályú parancsokat, ezek legtöbbször egymásnak ellentmondottak. Nem csoda hát, hogy a csata során nem valósult meg egy egységes hadvezetés, ami oly fontos része a siker kivívásának, és ami a francia csapatok vezetését olyannyira jellemezte.

Napoleon is táborba vonultatta seregét. Lannes csapatai a Santon környékét szállták meg, mögöttük állt a lovasság, Bernadotte, Oudinot és a Gárda. Soult szállta meg a Gold-

¹⁶ Stocklaska 18.; Janetschek, Clemens: Die Schlacht bei Austerlitz. Brünn, 1898. (a továbbiakban: Janetschek) 56.; Mayerhofer 1912. 28.; Rüstow 352.

¹⁷ Lachouque, Henry: Napoleon à Austerlitz. Paris, 1961. (a továbbiakban: Lachouque) 238., 282-4.; Duffy 92-93.

bach vonalát Girzikowitztól Kobelnitzig.¹⁸ Davout még felvonulás alatt volt Bécs felől, és éjszaka érkezett meg Groß-Raigernbe, ahonnan csupán néhány óra pihenés után folytatta menetét a csataterre. Ha szemügyre vesszük Napoleon csapatainak erőelosztását, egyből szembeölik annak ésszerű volta. Nem szórta szét egységeit, hanem a Santon mögött a főút vonalában összevonta őket azzal a céllal, hogy a legmegfelelőbb helyen csapjanak le. Feladata az lett, hogy kiválassza a csapás irányát és idejét. A felelősség nagy volt, hiszen egy sikertelen próbálkozás az egész hadsereget romlásba dönthette, mivel az arcvonal többi részére csak elenyésző erejű csapatok maradtak.

Következő feladatunk a felek terveinek ismertetése és azok értékelése. A szövetségeseknél nagy kérdés volt az, hogy ki szerkeszti meg a csatatervet. Erre több személy is hivatott lett volna, de végül Weyrother ügybuzgalmának köszönhetően keresztülvitte akaratát,¹⁹ és a csapatok az ő tervei alapján kezdtek a csatához. Weyrother abból a feltételezésből indult ki, hogy Napoleon fél az összecsapástól, és elég egyetlen erőteljes csapást mérni rá, s máris feladja a küzdelmet. Erre az elhatározásra főként Dolgorukij herceg beszámolója alapján jutott.²⁰ Weyrother bebizonyította, hogy középserű vagy még annál is szerényebb képességű katonára, akinek fogalma sincs a modern hadviselésről (ilyen szempontból méltó társa volt a már leszerepelt Macknak). Nem gondolta végig kellően a helyzetet. Napoleon könnyen megtehetette volna, hogy kiüríti a megszállt területeket, és kibújik a túlerejű ellenség csapása elől. Mivel csatára kényszerítésről szó sem volt, önként vállalta a harcot. Vajon vállalta volna-e akkor is, ha fél? Ezekre az érvekre valószínűleg zavarba jött volna a tábornok.

Weyrother figyelmét felkeltette az Alsó-Goldbach vonala. Felismerte, ha ott át tud törni, hátba támadhatja Napoleont. Mivel az első támadás lendületét a maximumig akarta fokozni, a balszárny négy oszlopát (Dohturov, Langeron, Przbysewsky és Kienmayer) az Alsó-Goldbach elfoglalására utasította. Ennek a következőképpen kellett volna kinéznie: Kienmayer hajnalban elfoglalja Tellnitzet, biztosítja az ide megérkező Dohturov átkelését. Langeron feladata lett a patak vonalát elfoglalni a két falu között Sokolnitzal, Przbysewskynek pedig a sokolnitszi kastélyt. A csapatok átkelése után Kienmayer lovasságának egy részét délre akarta kikülöníteni a franciák szemmel tartására, a többivel Sokolnitz tengellyel északra készült fordulni, és belerontani a franciák hátába. Az első oszloptól négy zászlóaljat a turasi erdő felé kikülönítve, fedezve északi szárnyát minden erővel a franciák felmorzsolására törekedett. Ezt a nagy támadást a negyedik oszlopnak egy Kobelnitzre mért csapással kellett támogatni, majd szintén átkelve a patakon a támadás jobbszárnyát alkotni, magát Schlapanitz felé kikülönítet három zászlóaljjal fedezve. A terv szerint Liechtenstein lovasságának észak felé vonulva egyrészt a negyedik oszlop támadását kellett fedezni, másrészt Bagrationt támogatni. Bagrationnak mindössze annyi feladatot szabott a terv, hogy csapatait készenlétben tartva visszaverve az esetleges francia támadásokat védekezni kellett. Abban a pillanatban, amikor az átkaroló erők Turas és a Goldbach között megindítják megsemmisítő csapásukat, Bagrationnak is előre kellett nyomulni. Az orosz Gárda képezte a csataterv szerinti egyetlen tartalékot. A Staré Vinohrady és Krug-Holubitz között fekvő térség felé kellett haladnia. Felhasználásáról az adott pillanatban döntöttek volna.²¹

¹⁸ Lachouque 258-279.; Schönhals, Carl von: Der Krieg 1805 in Deutschland. Wien, 1877. (a továbbiakban: Schönhals) 158.

¹⁹ Materialien 39-42.; Duffy 93-98.

²⁰ Tarle 162. (a herceg neve Dolgorukov formában); Lefebvre 260.

²¹ Stutterheim, Carl von: Az auszterlitz-i ütközet. H. n., 1806. (a továbbiakban: Stutterheim) 25-28.; Schönhals 156-158.; Mayerhofer 1912. 30-36.; Lachouque 283-284.; Janetschek 69.; Schönhals 156-157.

A híres-hírhedt Weyrother-féle tervről, vagy ahogyan nevezik, a Diszpozíciókról a szakirodalom éles vitákat folytatott. Érveket hoztak fel ellene és mellette is. Csupán egy szempontot nem találunk meg a szakirodalomban, nevezetesen azt, hogy a terv az ekkori hibás hadművészeti felfogás tipikusan naiv megnyilvánulása volt. Lehet nagyon részletesen elemezni a támadások esélyeit, lehetőséget, de észre kell venni a háttérben megbúvó, de gondos odafigyelés során előbúvó kiváltó okokat, a háború egészére vonatkozó elveket. Ezen kívül fontos szerepet játszottak a hadjárat eseményei is. A dürnsteini ütközet hatása nagyban érezhető volt a haditerven. Ott ugyanis a többszörös erőfölényben lévő szövetséges csapatok képtelenek voltak megsemmisíteni a magára maradt egyetlen francia hadosztályt. Ennek következményeként Weyrother olyan hatalmas túlerőt akart létrehozni, hogy annak a franciák ne tudjanak ellenállni. A másik nyilvánvaló hatást a schönggrabeni ütközet gyakorolta. Ott viszont a franciák nem tudták megtörni Bagration seregét. Ezért gondolhatta Weyrother úgy, hogy az egyedüli Bagration képes lehet felfogni a franciák esetleges csapását. De ez a feltételezés meglehetősen csalókéának bizonyult. Schönggrabennél ugyanis a terep rendkívül alkalmas volt a védekezésre a sűrű erdővel borított, meredek hegyek miatt. Austerlitznél erről szó sem volt. Amint a terep leírásánál említettük, az egész csatatér nyílt és védekezésre (a Goldbach vonalát kivéve) kevésbé alkalmas. Ha mégis értékelni akarjuk a tervet, eléggő a csata végkimenetelére gondolnunk. Felesleges „mi lett volna, ha...” típusú fejtegetésekbe belemenni, hiszen a csatát a szövetségesek csúnyán elvesztették. Ebben benne van minden: a helytelen haditerv, a csapatok rossz vezetése, a katonák harchoz való hozzáállása, az orosz tábornokok – köztük Kutuzov és Bagration – szinte szabotázsig fokozódó érdektelensége, és még sorolhatnánk.

Napoleon szintén alkotott magának terveket. Ezek korántsem voltak olyan dogmatikusan precíz, minden részletre kiterjedő, írásba foglalt parancssorozatok, hanem általános irányelvek. Írásbeli parancsot ugyan adott ki a császár 1-én este, de azt éjjel teljesen megváltoztatta, és a végleges parancsokat szóban, éppen a csata megkezdése előtt adta ki. Érdekes megvizsgálni, hogy az idő múlásával, egyre több információ birtokában hogyan változtak elképzelései. Ezzel képet kaphatunk az akkori legmodernebb hadművészeti felfogásról.

Napoleon eredetileg azt tervezte, hogy ráveszi az ellenséget jobbközepe elleni támadásra. Ezt Kobelnitz környékére gondolta. A becsalogatott ellenséget aztán a főút mentén csoportosított főerők és Davout Bécs felől érkező csapatainak kétoldali csapásával kívánta megsemmisíteni.²² Ezt az elképzelést tükrözi a sereg eredeti, már bemutatott csoportosítása. December 1-je folyamán, főleg a késő délutáni órákban bebizonyosodott, hogy Davout nem tud akkora erőket a csatatérre vezetni, hogy a főcsapás egyik részét mérni tudja. Ezért Napoleon megalkotta második tervét.²³ Ezt foglalta írásba este nyolc óra körül. Az első tervhez képest Davout parancsot kapott Turas felé közelíteni, és a támadásban részt nem venni. Csupán a védekező erőket kellett támogatnia. Az északi csapás vette át a döntő szerepet. A kétoldali átkaroló támadást Napoleon egy rézsútos irányú csapással váltotta fel. Miután az írásbeli parancsokat a haditanácson szóban kiegészítette, megvacso rázott, végül nyugodni tért. Parancsörtisztjeinek meghagyta, ha valamilyen fontos jelentés érkezik, keltsék fel.

Éjfél tájban a déli szárnyról lövöldözés hallatszott. A kobelnitzi tótól délre kikülönbített Pő-lövészszázalóaljat megtámadták Kienmayer lovasai. A zászlóalj visszavonult, az O'Reilly-svalizséreztred lovasai megszállták Tellnitzet. Savary tábornok felkeltette az alvó császárt, aki személyesen indult felderítésre. Sokolnitz és Tellnitz között a kis csapatot kozákok támadták meg. A császár elvesztette a lovát, és kénytelen volt gyalog visszaindulni. A Gárda táborához érve egy gránátos felismerte a sötétben magányosan bandukoló csá-

²² Duffy 38.; Stocklaska 38.

²³ Duffy 88-89.; Lachouque 271-274.; Rüstow 370-371.

szárt, és szalmakötegből csavart rögtönzött fáklyával világította meg az utat.²⁴ Erre minden gárdista észrevette Napoleont. Végül óriási fénytengerben tért vissza a Zuranra. Ezt a szövetségesek táborából is jól lehetett látni. Több visszaemlékezés szól arról, hogy az orosz katonák megrettenetek ettől a fenséges látványtól, és rossz előjelnek tekintették. Visszatérve Napoleonhoz, a közbáték az Alsó-Goldbachnál elegendőnek bizonyult tervei megváltoztatásához.²⁵ A felderítők jelentései szerint tehát az ellenség támadásának főiránya nem a jobbközép, hanem a szélsőjobb ellen várható. Ez azt vonta maga után, hogy Soultnak meg kellett nyújtania jobb szárnyát, hogy elfoglalja a kedvező védelmi pozíciókat az Alsó-Goldbach mentén. Legrand hadosztályából a 3. sorgyalogezred Tellnitz, a 26. könnyűgyalogezred pedig Sokolnitz elfoglalására kapott parancsot. A Pő-zászlóalj a fácánost szállta meg. A 3. sorgyalogezred sikeresen bevette Tellnitzet, és berendezkedett védelemre. A könnyűgyalogezred késlekedett, de végül időben beérkezett. A hadosztály többi egysége Kobelnitz térségében állt, a Corses- (korzikai-) zászlóalj közvetlenül a faluban foglalt állást.

Így a főerőket is délebbre kellett átcsoportosítani. A főcsapást ezek szerint nem Lannes mérte, hanem Soult. Bernadotte szintén délebbre vonult Soult mögé. Lannes ezek szerint csak Bernadotte könnyűlovasságára számíthatott Kellermann tábornok vezetésével. Az új terv szerint nagyon fontos szerepet kapott Murat lovassága. Mivel Soult és Lannes erői között a közvetlen összeköttetés megszakadt, Murat-nak be kellett nyomulni a keletkezett résbe. Ez a lovasharcra alkalmas tereppel éppen szemben volt. Davout-nak tartania kellett magát az eddig kapott parancshoz. Ez az új terv írásban nem látott napvilágot, hanem a hajnalban tartott haditanácson szóban hangzott el. Minden marsallnak Napoleon külön elmagyarázta feladatát. Legtovább Soulttal időzött, neki szánta a legfontosabb feladatot.²⁶ Reggel át kellett kelnie a Goldbachon, majd a szövetségesek által elhagyott Pratzen-dombvonulaton akkora teret kellett nyernie, amekkorát lehetséges. Ha sikerrel jár, a tartalék be tud nyomulni a keletkezett résbe, és bekerítheti a szövetséges balszárnnyat.

A két terv ismeretében láthatjuk a köztük lévő minőségi különbséget. A szövetségesek aprólékosan részletező, a váratlan eseményeket figyelembe nem vevő, a tábornoki kreativitást elnyomó tervével szemben Napoleon egy általános, rugalmasan változtatható gondolatot fogalmazott meg, és éppen kiváló tábornokai tehetségére épített. Lehet, sőt biztos, hogy Weyrother terve egy hasonló kaliberű ellenség ellen sikerrel kecsegtetett volna, de a francia forradalmi hagyományokat tápláló, sőt azokon túllépő napoleoni sereggel szemben a siker reményének egyetlen szikrájával sem bíztatott.

Küzdelem az Alsó-Goldbachnál

A csata első összecsapása Tellnitz előtt zajlott, az éjszaka kiűzött lovasok felderítést végeztek. Nyomukban Kienmayer előrerendelte a többi csapatát is. Az élen a 2. székely határőrök egyik zászlóalja haladt, mögötte a többi székely, hátul a brodiak. Balról a székelyhuszárok, jobbról a Hessen-Homburg-huszárok biztosítottak. A svalszérek²⁷ hátul a tavak vonalát figyelték meg.²⁸ A huszárok először hét óra előtt csaptak össze a francia előőrsökkel, nyomukban a székelyek megtámadták a szőlőst. A franciák visszaverték a támadást, lassanként mindkét fél összes csapata belekeveredett a harcba. A túlerőben lévő osztrákok nem tudták megtörni a szívós ellenállást. Legalább ötször rohantak előre, majd véres fejjel vissza. Állományuk felét veszítették el. Egy órán keresztül zajlott ez a véres összecsapás, melynek az orosz 7. vadászezred egyik zászlóaljának megérkezése vetett véget. Az oroszok

²⁴ Duffy 90.

²⁵ Duffy 91.; Rüstow 367.

²⁶ Mayerhofer 1912. 33.

²⁷ Geschichte des k. k. achten Uhlanen-Regimentes. Wien, 1860. 92.

²⁸ Rüstow 378.

visszaűzték a franciákat a falun túlra.²⁹ A zászlóalj Dohturov oszlopának elővédjét képezte, és Buxhövden személyes parancsára avatkozott a harcokba. A csapatok megkezdték az átkelést a Goldbachon, majd megálltak, várták, hogy a többi oszlop is teljesítse parancsát.

A szövetséges csapatok meglehetősen vontatottan ébredtek fel. Az egységek egymásba keveredtek, zűrzavar keletkezett. Egyedül Dohturov tudott majdnem időben elindulni. Csapatai ezredenként szakaszoszlopokban egymás mögött haladtak. Az élen a már említett vadászzászlóalj menetelt, mögötte az új-ingermannföldiek, majd lemaradva a többiek.

Davout csapatai a késő esti órákban érték el Groß-Raigern, majd hajnali négy órakor indultak tovább. Davout-t futár útján értesítette Napoleon a feladatáról, a Sokolnitz védelmét ellátó csapatok támogatásáról. Davout a következő rendben haladt: élen az 1. dragonyoshadosztálytól kikülönített 1. dragonyosezred, majd a Heudelet-dandár (108. sorgyalopezred, két század voltigeur a 15. könnyűgalopezredből és két darab 4 fontos löveg). Őket követte fél órával a zöm: a Lochet-dandár (48., 111. sorgyalopezred) és a Kisterdandár (33. sorgyalopezred és a 15. könnyűgalopezred).³⁰ A 4. dragonyoshadosztály haladt leghátul. A Heudelet-dandár fél kilenckor ért Menitzhez. Az elől haladó dragonyosezred és Margaron lovasvadászai (a 4. hadtestből) jelentették Davout-nak a helyzetet. Margaron arra kérte a marsallt, hogy mivel Sokolnitzet közvetlen veszély még nem fenyegeti, Tellnitz viszont az ellenség kezén van, élcsapatait vesse be Tellnitz ellen. Davout belátta ennek helyességét, és utasította Heudelet-t a támadásra.³¹

A tábornok csapatai élén negyed tízkor rohant be a faluba. Erre az időre Kienmayer csapatain kívül már átkeltek a vadászok és az új-ingermannföldiek is. A lovasság által biztosított támadás olyannyira meglepte a szövetségeseket, hogy meg sem próbáltak ellenállni, fegyvereiket eldobálva futottak vissza a patakon túlra, egyedül a vadászok vették fel a harcot. Mohr ezredes két század Hessen-Homburg-huszárral szintén nem vesztette el a fejét. A gyors előrenyomulás során felbomlott sorokban harcoló franciákra rontott, és több foglyot ejtett. Mindezek ellenére a 108. sorgyalopezred állást foglalt a faluban, a voltigeurök pedig a szőlősben.³² Az egész összecsapás nem tartott tovább egy negyed óránál. Éppen erre az időre érkezett be Dohturov oszlopának zöme is. A tábornok két vonalban bontakoztatta ki csapatait, és haladék nélkül megtámadta az állást. A sokszoros túlerőnek a franciák alig álltak ellent, és visszavonultak a Tellnitz mögötti dombokra, ahol a 3. sorgyalopezreddel, a lovassággal és tüzérségi fedezettel erős állást foglaltak.³³

A szövetségesek tehát újból birtokba vették Tellnitzet. A lovasság egyből átkelt, és csatarendbe állt a túlsó parton. Az erős francia állást nem merték megtámadni, de a fedező lovassággal többször összecsaptak váltakozó sikerrel. A gyalogság egy része megszállta Tellnitzet, a többi átkelése folyamatban volt. Dohturov és Kienmayer várakozó helyzetbe helyezkedett, és várta a többi oszlop eredményét. Mivel ezek nem jöttek, nem is történt semmi egészen a délutáni nagy francia támadásig. Ahelyett, hogy harcoló bajtársaik segítségére siettek volna, nem tettek semmit. A parancsnokokat nem is lehet hibáztatni ezért, mert a haditervben előírt parancsot teljesítették, és nem várták el tőlük az önálló kezdeményezést. Ellenben ha egy francia parancsnok tett volna így, biztosan leváltotta volna a császár.

²⁹ Beiträge zum Studium des Feldzuges 1805. Wien, 1885. 51. (a továbbiakban: Beiträge); Mayerhofer von Vedropolje, Eberhard: 1805. Der Krieg der 3. Koalition gegen Frankreich in Süddeutschland, Österreich und Oberitalien. Wien, 1905. 38. (a továbbiakban: Mayerhofer 1905.)

³⁰ Duffy 109.

³¹ Duffy 109-110.; Lachouque 285.

³² Précis de la Campagne de 1805. Bruxelles, 1886. 226. (a továbbiakban: Précis)

³³ Stutterheim 25.

A szövetséges 2. és 3. oszlop fél nyolc körül hagyta el táborhelyét, a 4. kicsit később.³⁴ A táborhelyek elhagyása lassan ment, ami köszönhető egyrészt a gyenge tábornoki munkának (nem fordították le időben a haditervet, így nem kaphatta időben kézhez minden tábornok), másrészt a katonák közönyös hozzáállásának. Aztán amikor végre sikerült volna mozgásba lendülni, újabb kavarodás következett. Liechtenstein lovassága, amely az éjszakát a Littawa partján töltötte, keresztezte a gyalogosok útját. A tábornok későn kapta meg a parancsot, és csak reggel döbrent rá, hogy teljesen máshol kell harcolnia, ezért gyorsan felkeltette csapatait, és elindult Blaschowitz irányába észak felé. A 2. oszlopot éppen derékba kapta a lovasság átvonulása. A Langeron által személyesen vezetett elől haladó csapatok folytatták útjukat, de a Kamenszkij vezette hátsó két ezred (fanagorai és rjaznyi) megállt, és előreengedte a lovasokat.³⁵ A 2. oszlop tehát szétszakadt, így nem tudott teljes számban megérkezni Sokolnitz elé. Amint Langeron kiért Sokolnitz elé, a következő kép tárult szeme elé: balra láthatta Kienmayer és Dohturov küzdelmét Tellnitz birtoklásáért, jobbra Przbysewsky oszlopát jóval elmaradva. Szemközt Sokolnitz hemzsegett a franciáktól. Langeron nem támadott azonnal. Azzal az üriüggyel, hogy a harcrendet igazgatja, várta a 3. oszlop megérkezését is. Tüzérségét felállította a faluval szemben, majd hevesen löni kezdte a franciákat. Balján egyik vadászászlóaljja kiért a patakhoz, és harcolni kezdett a francia csatárokkal. A 8. vadászrezd 2. zászlóalját jobbra védelmére különítette ki. A zászlóalj harcfelderítést végzet a fácános felé, de a Pő-zászlóalj visszaverte.³⁶ Ez idő alatt Przbysewsky is kiért a 3. oszloppal. Neki szerencséje volt, mert menetét nem zavarta meg a lovasság, azonban olyan lassan haladt, hogy Langeron előbb kiért a számára kijelölt helyre, mint ő, pedig ugyanakkora utat kellett megtenniük. A 8. vadászrezd 3. oszlopban lévő zászlóalját a tábornok Kobelnitz felé különítette ki szárnya védelmére. Langeron alkotta a Sokolnitz elleni támadás bal szárnyár. Első vonala balról a következőképpen festett: a patak partján a 8. vadászrezd két zászlóaljja, majd tovább jobbra az egész viborgi és permi ezred, majd a kurszki ezred két zászlóaljja. A jobbon Przbysewsky bontakoztatta ki erejét. Langeron mellett a 7. vadászrezd két zászlóaljja, mellette a butirszki és a galíciai ezred, oldalvédben a 8. vadászrezd már említett zászlóaljja.³⁷ A második vonalat kizárólag Przbysewsky csapatai alkották: a narvai, azovi és podóliai ezred. Langerontól a kurszki ezred harmadik zászlóaljja csak felvonulóban volt, és később csatlakozott a második vonalhoz.

Francia oldalon Napoleon parancsa értelmében Legrand tábornok hajnalban parancsot adott a 26. könnyűgyalogezrednek, hogy szállja meg Sokolnitzot. Pouget ezredes hét óra után indulva nyolcra ért a faluba egységével. Merle tábornok szintén vele tartott a védelem személyes felügyelete céljából. Az ezred a faluban és a kastélyban vett állást, a Pő-zászlóalj pedig a fácánosban helyezkedett el. Sokolnitz védőinek kemény tüzérségi tüzet kellett kiállni. Pouget írja: „... bosszankodtam lovam nyugtalansága miatt, mert megijedt a golyóktól, amelyek a füle körül és a lábai között füttyültek el, és ez megakadályozott abban, hogy oda menjek, ahol tudtam, hogy szükség van rám ...”³⁸ Kilenc órakor indult meg a roham. Az óriási túlerőben lévő oroszok kiszorították a faluból a franciákat. A kastélynál nehezebb dolguk akadt, de a galíciai ezred erőyes fellépése végül győzelmet hozott, habár parancsnokuk, Müller tábornok elesett. A fácánosból a Pő-zászlóalj lassan hátrált, megakadályozva az üldözést. Az oroszokat akadályozta a Kobelnitz térségéből eredményesen tüzelő francia tüzérség is. A Sokolnitzból kiszorított csapatok egy határozatlan kísérletet tettek a kastély visszafoglalására – sikertelenül. A megmaradt védők a falu mögött foglaltak állást

³⁴ Stocklaska 42.

³⁵ Janetschek 75.

³⁶ Stocklaska 43.

³⁷ Mayerhofer 1912. 39.

³⁸ Duffy 111.

néhány löveg fedezete alatt. Przbysewsky és Langeron ekkor homályos értesítést kapott a Pratzenbergen történekről (lásd a következő fejezet). Bár nem adtak túl nagy hitelt a hírnök, azért elővigyázatosságból Wimpffen osztrák tábornoknak parancsot adtak, hogy a második vonallal ne keljen át a patakon, hanem figyeljen a Pratzenberg felé. A kurszki két zászlóalj késlekedése miatt szintén még nem érkezett be. Az első vonal csapatai megkezdtek az átkelést Sokolnitznál.³⁹

Davout csapatait ott hagyta el, amint az éldandár Tellnitz környékén harcba bocsátkozott. A többi csapat folytatta menetét Turas felé. Az úton magukat vonszoló sebesültektől értesült a marsall a Sokolnitznál történt harcokról, és egyből parancsot adott Friant tábornoknak a falu visszafoglalására. A marsall azért döntött így, mert belátta: Tellnitz végleg elesett. Remélte, hogy Higonet és Mouton-Douvenet (3. és 108. sorgyalogezred) Margaron lovasságával és az 1. dragonyosezreddel kitartanak, amíg ő Sokolnitzért harcol. A Sokolnitz elleni támadás harcászati kivitelezését a marsall Friant tábornokra bízta.

Friant egy kis pihenőt engedélyezett csapatainak, mielőtt harcba vetette őket, ezalatt a hátul lévő egységek is fel tudtak zárkózni. Tíz órakor csapott le a falura. Az oroszok előrehozták tüzéségük egy részét, és Sokolnitz déli felében állították fel. Friant parancsot adott Lochet tábornoknak, hogy a 48. sorgyalogezreddel támadja meg az úteget közvetlenül a patak partján haladva. Őt északról a 111. sorgyalogezred támogatta. A Kister-dandár észak felé kanyarodva készült lecsapni a falura, ha Lochet-t szorongatná. A 48. sorgyalogezred parancsnokuk, a hősies Barbanégre ezredes vezetésével olyan lendülettel csapott le a falura, hogy az első vonalban álló oroszok megfutottak hátrahagyva hat löveget és két zászlót. A hátrább álló viborgi és permi ezredek azonnal ellentámadást intéztek, és elvágták a 48. sorgyalogezredet. A 111. sorgyalogezred sietett szorult helyzetben lévő bajtársaik megsegítésére.⁴⁰ Sikeresen viaszorították az oroszokat, de azok megint előrenyomultak. A rendkívül heves harcban mindkét fél katonái elismerésre méltó hősiességgel harcoltak. Többször ide-oda hullámozott a harc. Davout észrevette, hogy a kastély térségében átkelt erők a Sokolnitznál harcolókat oldalba akarják kapni, ezért parancsot adott a 33. sorgyalogezrednek, hogy rohanja meg a kastélyt. A 15. könnyűgyalogezrednek északról kellett támogatni. Itt szintén nagyon heves helység-harc bontakozott ki. A hely szűk volta miatt a szövetségesek nem tudták érvényesíteni számbeli fölényüket, így a franciák sikeresen tartották fel őket. A heves harcok egészen délig eltartottak, majd alábbhagytak. A katonák kimerültek, patthelyzet alakult ki.⁴¹ Ezalatt Tellnitz előtt néhány kisebb lovas összecsapáson kívül jelentős esemény nem történt. A patthelyzet megoldásának egyetlen módja friss csapatok bevetése lehetett. A szövetségesek oldalán csak Kamenskij lehetett volna ez a friss erő, de ő bekapcsolódott a Pratzenbergért vívott harcokba, és nem állt rendelkezésre. Francia oldalon csak Levasseur dandára állt Kobelnitznél harcra készen, de bevetésére nem volt szükség. A franciáknak a patthelyzet pontosan megfelelt. A végeredmény biztos eléréséhez Napoleonnak éppen erre volt szüksége. A szövetséges balszárnya a Goldbach vonalán állt, nem volt képes semerre sem mozdulni. Dohurov és Kienmayer tipikusan reagáltak az eseményekre. Minden lehetőségük adott volt a Tellnitzből való kitörésre, velük szemben csupán két leharcolt gyalogezred és kisebb lovasság állt. Ezeket erőben többszörösen felülmúlták, mégsem indítottak támadást. Hibáztatni nem lehet őket, mert Weyrother nem várta el a kreativitást. Velük szemben Davout-t csak dicsérni lehet. Összesen hatezer emberrel feltartotta az egész szövetséges balszárnya támadását.

³⁹ Materialien 48.; Rüstow 378.; Gold, Carl von: Feldzug 1805 in Deutschland und Italien. Wien, 1877. (a továbbiakban: Gold) 192.

⁴⁰ Duffy 112., Précis 228.

⁴¹ Lachouque 297.

Az áttörés

A szövetséges 4. oszlop reggel nyolc órakor hagyta el táborhelyét.⁴² Feladata a Kobelnitz elleni támadás volt, majd onnan kibontakozva kellett a déli nagy támadás jobb szárnyát képezni. Mivel kisebb távot kellett megtennie, mint a 3. oszlopnak, megállt, hogy előreengedje. Fél óra várakozás után szerettek volna megindulni, de akkor arcvonaluk előtt Liechtenstein lovassága haladt el, újabb várakozásra kényszerültek. Kilenc óra körül indultak tehát el. A csapatokat a Monaktin ezredes által irányított elővéd (egy kozákszázad, a novgorodi muskétások kettő, az apseroni muskétások egy zászlóalja és az osztrák 1. János főherceg dragonyosezred egy osztálya) vezette.⁴³ Őket követte az osztrák Jurczik-dandár, majd az orosz gyalogság, végül a Rottermund-dandár. Az oszlopnál tartózkodott Kutuzov, valamint a cár is a táborkar zömével. Az elővéd élén haladó Toll orosz őrnagy Pratze falva felé közeledve francia golyózáporban találta magát. Egyből jelentette is az eseményt Monaktinnak, valamint a főparancsnokságnak. Monaktin belátta, hogy lehetőségeihez képest minél jobban fel kell tartania az ellenséget, időt adva a zömnek a felfejlődéshez. Csapatait ezért futásban rendelte Pratzebe. Szerencsésen meg is érkeztek a franciák előtt, mivel Toll csak az előőrsökbe botlott bele, akik visszahúzódtak a túlerő elől a még hátrébb menetelő csapataikhoz.

A főparancsnokság egyből felfogta az eset jelentőségét. Wimpffen táborkari alezredes rámutatott a dombvonulat fontosságára, miszerint a Goldbachnál harcoló oszlopokat a bekerítés veszélye fenyegeti. Kiadták a parancsot a negyedik oszlop csapatainak a dombok megszállására.⁴⁴ Miloradovics az elővéd ezredeinek fennmaradó részét Monaktin támogatására küldte. Ezek közül egy-egy zászlóalj apseroni a magaslatokat szállta meg, a novgorodiak pedig a falu felett foglaltak állást, bajtársaikat támogatandó. Az élen haladó Jurcziknak feladatul szabták a Pratzenberg elfoglalását és megtartását. Miloradovicsnak a fennmaradó orosz ezredekkel a két magaslat között kellett vonalba bontakoznia, a sereghajtó Rottermundnak pedig a Staré Vinohradyt kellett elfoglalnia. Érthető a parancs koncepciója, hogy minden fontos pontot meg kell szállni, de erre az oszlop ereje kevés volt. A franciák külön-külön minden csapatrészt meg tudtak verni. Duffy így értékeli a parancsot: „Így a 4. oszlopot szétszórták egy ritkás vonalba.”⁴⁵ Ezzel rátapint a lényegre. A szövetséges csapatokat megfosztották egységüktől és elaprózták egy vékony vonal mentén.

Napoleon kulcsfontosságot tulajdonított a 4. hadtest támadásának, ezért különös gonddal ügyelt a pontos időzítésre. Terve csak akkor ölthetett alakot, ha a Saint-Hilaire-hadosztály pontosan abban a pillanatban ér a Pratzenbergre, amikor a szövetséges csapatok egy része már elhagyta, másik része pedig még nem érte el a hegyet. A Zuranon tartott utolsó eligazítás nyolc órakor véget ért, de Soultot Napoleon egy negyed óráig még visszatartotta. Negyed kilenckor indultak meg a csapatok. Az elindulás Legrand hadosztályát nem érintette, neki egyelőre csak Kobelnitz környékét kellett tartani.

A főcsapás jobbszárnyát a Saint-Hilaire-hadosztály képezte. A hadosztály három dandárból állt. Az élen az egyetlen ezredből álló Morand-dandár haladt (10. könnyűgyalogezred). Érdekesképpen a francia szervezési tendenciákhoz fontos hozzátenni, hogy a könnyűgyalogezredek 1805-ben rendszerint önálló dandárt képeztek. A két zászlóalj csatláncba bontakozva fedezte a menetet. Valószínűleg ezek csatáinak tüzébe botolhatott bele Toll. A könnyűgyalogezred mögött haladt jobbra Thiébault dandára (43., 55. sorgyalopezred), balra Varé (14., 36. sorgyalopezred). A hadosztály Puntowitz előteréből indult meg. Morand jelentésére a hadosztályparancsnok a legnagyobb sebességre ösztökélte a katonákat. Thiébault-nak csapatai zömével minél gyorsabban el kellett foglalnia a Pratzen-

⁴² Duffy 103.

⁴³ Janetschek 80., Schönhals 161.

⁴⁴ Materialien 55.

⁴⁵ Duffy 114.

berget, csak a 14. sorgyalogezred 1. zászlóalját kellett kikülöníteni Pratze elfoglalására Mazas ezredes parancsnoksága alatt. Varé a Pratzenberget északról igyekezett megkerülni.⁴⁶

Mazas nem gondolta túlságosan nehéznek feladatát. Nem tudta, hogy a novgorodi ezred 1. zászlóalja már állást foglalt a faluban. Amint a franciák átkeltek a patakon és betörni készültek a faluba, heves tűz alá vette őket az ellenség. A túlerőben lévő oroszokat nem tudták áttörni a terep nehézségei miatt, de próbálkozásaik alatt súlyos tüzet kaptak, így menekülésre fogták a dolgot. A patakon túl Mazas ezredes megállította, majd rendezte a zászlóaljat. Thiébault észlelte a dandárát ért fenyegetést. Pratze birtoklása nélkül nem támadhatott a Pratzenberg ellen sem, mert hátát fenyegették volna az oroszok. Ezért megmaradt három zászlóaljának parancsot adott a falu megszerzésére, miközben Morand állást foglalt a Pratzenbergen. A falu elleni támadást a 14. sorgyalogezred 2. zászlóalja vezette. Olyan ellenállhatatlan lendülettel törtek a faluba, hogy az oroszoknak nem maradt idejük a védekezésre. Az időközben felvonult kisorosz gránátosezredet is meghátrálásra kényszerítették. Az orosz tartalékok megtörésében támogatást nyújtott a Varé-dandár 43. sorgyalogezrede is. A támadás eredményeképpen Berg tábornok súlyosan megsebesült, Kutuzovot pedig arcán súrolta egy golyó. Láttá, hogy ezek a csapatok komoly harcra már nem alkalmasak, és Kollowrathhoz indult.

Mialatt a falu körül ezek a fontos harcok dúltak, Morand felhatolt a hegyre. Az orosz erők itt sem tudtak komoly ellenállást kifejteni, így a 10. könnyűgyalogezred megszállhatta a hegyet. Az oroszok ellentámadást indítottak, amely alaposan megszorongatta a franciákat, ezért a dandárparancsnok utasítására a 14. sorgyalogezred 1. zászlóalja futólépésben indult bajtársai segítségére. Eközben a 10. könnyűgyalogezred délnek fordult, és közös erővel visszanyomták az oroszokat. Erről a pontról jól be lehetett látni a Littawa völgyét, és észlelni lehetett Kollowrath mozgását is. Thiébault a 36. sorgyalogezredet küldte a Pratzenbergre.⁴⁷ Az ezred derékszögben állt fel, az egyik zászlóalja délnek, a másik keletnek nézett. A délre felállított zászlóaljra azért volt szükség, mert látni lehetett Kamenszkij csapatait a hegy felé menetelni. Kelet felől azonban nagy tömegek voltak kibontakozóban, ezért a Pratze megszállására visszamaradt 2./14. s⁴⁸ zászlóaljat a 36. sorgyalogezred bal oldalának megtámasztására a hegyre küldte Thiébault.⁴⁹ A 43. sorgyalogezred szintén parancsot kapott a pratzenbergi erők támogatására.

Kollowrath erői eközben a csúcs felé haladtak. Thiébault nem volt biztos a közeledő csapatok hovatartozása felől, ezért felderítőket küldött ki. Thiébault memoárjában a következőképp emlékezik meg az esetről: „... Saint-Hilaire tábornok ismét csatlakozott hozzám ... Semmi sem indokolta, hogy ellenségek legyenek. Hamarosan meghallhattuk zenéjüket is, és egy kicsivel később egyik tisztjük a hallótávolság határáig jött, és a következőket mondta: Ne lőjete! Bajorok vagyunk! Amikor meghallottuk szavait, egyből visszatért ezredéhez.”⁵⁰ A francia parancsnokokat azonban nem lehetett becsapni, jelentették, hogy osztrákok közelednek. Egy szemtanú írja az osztrákokról: „Az emberanyag a katonai hasznavehetetlenség két végpontjához tartozott: az invalidusokhoz és a nagyon fiatal újoncokhoz.” A gyenge osztrák 6. zászlóaljak⁵¹ támadásától a reális szemlélő semmi jót sem várha-

⁴⁶ Mayerhofer 1912. 43.; Gold 192.

⁴⁷ Thiébault, Paul Charles: *Memoiren aus der Zeit der Franz. Revolution und des Kaiserreichs*. Stuttgart, 1902. 1. köt. (a továbbiakban: Thiébault) 311.

⁴⁸ A rövidítés a 14. sorgyalogezred 2. zászlóalját jelenti. Ha a betű helyén „k” van, az könnyűgyalogezredre utal.

⁴⁹ Thiébault 313.

⁵⁰ Thiébault 314.

⁵¹ Az osztrák gyalogságot Mack az 1805-ös háború előtt szervezte át. Minden gyalogezred négy sorzászlóaljból és egy gránátoszászlóaljból állt. A háború folyamán azonban a nagy veszteségekre való tekintettel minden ezred kiállított egy hatodik zászlóaljat is, amely zömében nagyon

tott. A kisszámú és gyenge emberanyagból álló csapatok a kortársak szerint alkalmatlanok voltak a harcra. Mégis rossz híréket megcáfolva hatalmas lelkesedéssel vetették magukat harcba a csapatok.⁵² Az első rohamban sikerült megingatni a franciákat, de a francia tisztek példamutatása meghiúsította a támadást.⁵³ Mialatt az osztrákok az újabb támadást készítették elő, a francia védelem jelentős mértékben megerősödött. Fontenay őrnagy a 4. hadtest tartalék tüzérségével megérkezett, és a 36. sorgyalogezred szárnyain foglalt állást. Az újabb rohamot a tüzérséggel verték vissza. A hét osztrák zászlóalj irtózatos szenvedésen ment keresztül, de ismét támadásba lendült.⁵⁴ A harc súlypontja a 36. sorgyalogezred 2. zászlóaljának (az ezred kelet felé néző zászlóalja) zászlója körül alakult ki. Végül az osztrákok meghátráltak,⁵⁵ és sikerült stabilizálni a francia frontot. Az osztrákok kissé hátrébb húzódtak, hogy felkészüljenek a végső összecsapásra.

Ezalatt a déli oldalon Morand sem unatkozott. Neki oroszokkal kellett szembenéznie. A 2. oszlop leszakadt két ezrede Kamenszkij alatt észlelte a franciákat a hegyen, és heves támadást indított ellenük. Háromnegyed tizenegykor indult meg a támadás. A hat orosz zászlóaljjal négy francia nézett szembe. A terep előnyeit jól kihasználó franciák sikeresen szálltak szembe a hősiés orosz próbálkozásokkal. Csupán egyetlen alkalommal sikerült némi zavart okozni a francia vonalakban. Ekkor Saint-Hilaire indítványozta a visszavonulást, de Pouset ezredes, a 10. könnyűgyalogezred parancsnoka erélyes fellépésével elhárította a veszélyt.⁵⁶ A francia siker jelentőségét növeli az a tény, hogy az oroszokat a cári udvar több jelentős embere vezette, Wolkonsky herceggel az élen.

Délebbre Langeron tábornok értesült a harcokról, és a kurszki ezred hátramaradt zászlóalját küldte Kamenszkij segítségére. Kissé hátrább a kurszki ezred másik zászlóalja és a podóliai ezred követte.

A szövetségeseket sikeresen verték vissza mindkét oldalon, de újabb megpróbáltatás következett. Wolkonsky és Jurczik összeköttetésbe helyezkedett, és összehangolt támadást indítottak a hegy ellen. A francia katonáknak minden erőtartálékukat és tudásukat mozgósítaniuk kellett. Nagy lendülettel törtek előre a szövetségesek mindkét oldalon. A déli részen alakult ki veszélyesebb helyzet. Már közvetlen közélről folyt a harc. Ekkor mutatkozott meg a két vezetés közötti összehasonlíthatatlan különbség. Levasseur Kobelnitz előtt észlelte a bajtársait fenyegető megsemmisítő veszélyt, és saját kezdeményezésére támadást indított a szövetségesek nyitott balszárnya ellen. Frenetikus sikert ért el. Wolkonsky elesett, az oroszok fejvesztve menekültek. A keleti oldalon egyértelműbben bontakozott ki a francia győzelem. A vezető Jurczik már a roham kezdetén elesett,⁵⁷ és a vezetés nélkül maradt csapatok támadása eleve kudarcra volt ítélve.⁵⁸ A szövetséges vezetésre szintén jellemző, hogy nem akadt senki sem, aki érdemben tudta volna helyettesíteni a hősi halált halt parancsnokot. A franciák itt is egyértelmű sikert értek el. Ezek a szövetséges csapatok már alkalmatlanok voltak a harcra, és Saint-Hilaire-rel szemben nem állt semmiféle más szövetséges erő.

fiatal vagy nagyon idős legénységből állt, gyenge kiképzéssel. Az Austerlitznél harcoló osztrák sorgyalogság 15 zászlóaljából hat ilyen „póttartalék” zászlóalj volt.

⁵² Geschichte des K. u. K. Infanterie-Regiments Ludwig Salvator Nr. 58. Wien, 1904. 91-92.

⁵³ Auspitz, Leopold: Das Infanterie-Regiment Freiherr von Hells Nr. 49. Telchen, 1889. 17.

⁵⁴ Hödl, Rudolf von: Geschichte des k. und k. Infanterieregiments Nr. 29. Temesvár, 1906. 348-349.

⁵⁵ Pizzighelli, Cajetan: Geschichte des k. k. Infanterie-Regimentes Kaiser Franz Joseph No. I. 1716-1881. Troppau, 1881. 345-347.

⁵⁶ Duffy 119.

⁵⁷ Geschichte des kaiserlichen und königlichen Infanterie-Regimentes Freiherr von Mollinár Nr. 38. Budapest, 1892. 162-165.

⁵⁸ Spyniewski, Alfred Ritter von: Geschichte des K. u. K. Infanterie-Regimentes Feldmarschall Carl Joseph Graf Clerfayt de Croix. Jaroslau, 1894. 197-199.

A Napoleon által tervezett áttörést sikeresen végrehajtották a csapatok. Az egyedüli, alig hét és fél ezer főt számláló hadosztály magánál kétszer nagyobb ellenséget tört át. Önkéntelenül felmerült a kérdés: Hogyan lehetséges ez? A válasz egy részére már kitértünk. A negyedik oszlopot nem egységesen vetették be, hanem részenként. Az események megmutatták, hogy akkor álltak a szövetségesek a legközelebb a győzelemhez, amikor összehangolták csapásukat. Ez azonban csak egyetlen alkalommal és túl későn történt meg. Ekkor még nem létezett a csapás mélységből történő fokozásának ismerete, ezért a részenként, alkalmasszerűen harcba vetett csapatok, bár túlerejüknek köszönhetően nem álltak messze a sikertől, de alapjában véve kudarcra voltak ítélve. Saint-Hilaire csapatai viszont jó vezetésüknek, kiváló harci szellemüknek köszönhetően képesek voltak kitartani a legnagyobb veszélyben is, amiért az elismerés legmagasabb fokán kell szólnunk róluk.

Az északi küzdelem

A csatatér északi részén álló erőkkel egyik hadvezetés sem tervezett döntő fontosságú hadműveleteket, de ennek ellenére parázs összecsapás alakult ki. Weyrother terve szerint Bagrationnak csak a déli szárny sikeres támadását követően kellett akcióba lépnie egy Santon elleni rohammal. Mivel a déli siker nem következett be, a terv értelmében Bagrationt nem lehetne elítélni, ha nem vett volna részt a csatában. A szövetségesek szerencséjére azonban Bagration volt annyira önfejű, hogy nem elégedett meg a rá kirótt szereppel. Mivel nem vett részt a haditanácsban (amiért Napoleon rögtön le is váltotta volna), nem tekintette kötelező érvényűnek a parancsot. Magatartásáért hadbíróság elé állították volna minden hadseregben, csak abban nem, amelyben szolgált. Mindezek mellett szerencséje volt, mert közbelépése megakadályozta Lannes-t a csata általános menetébe való beavatkozásban. Bagrationnak nem volt tudomása a déli szárny tevékenységéről, csak 8-9 óra körül hallotta a csatazajt.⁵⁹ Fülébe jutottak különböző kőszá hírek a kudarcról, de ezeknek nem tulajdonított különösebb jelentőséget, mert minden csatatéren felroppenhetnek minden alapot nélkülöző hírek. Bagration tíz óra körül kezdte meg az előrenyomulást.

Napoleon első terve szerint Lannes-nak kellett volna a főcsapást mérnie, azonban a helyzet módosulásával a későbbi tervek szerint neki csupán kisegítő csapást kellett indítania a vele szemben álló erők ellen. Nem érthetők egyet Duffy azon kijelentésével, hogy Lannes támadása Napoleon tervei szerint főcsapás lett volna.⁶⁰ Ennek legjobb bizonyítéka, hogy Lannes Soult indulása után indította meg saját erőit, és akkor is csak lassan. Az úttól északra Suchet haladt első vonalában a 40. és 34. sorygálogezreddel, második vonalában a 88. és 64. sorygálogezreddel. A hadosztály könnyűgálogezrede a vonal mögött Bosenitzet és a Santont szállta meg. A hadosztály mellé balról könnyűlovasság csatlakozott a második vonal magasságában (Milhaud és Treillard csapatai). Caffarelli hadosztálya szintén két vonalban helyezkedett. Elöl a 34. sorygálogezredhez kapcsolódva haladt a 30. sorygálogezred, mellette a 17. sorygálogezred és a 13. könnyűgálogezred. A második vonalat a 61. és 51. sorygálogezred adták.⁶¹ Lannes felderítőitől értesült a szövetségesek erős lovasságáról ebben a szektorban, ezért különös óvintézkedésként Bernadotte hadtestéből Kellermann lovasait az arcvonaltól állította fel. Ez azért volt hasznos, mert az ellenséges kozákoktól megóvta a gyalogságot, a többi lovasságot pedig le tudta lassítani, hogy könnyű prédája legyen a gyalogság tüzének. Kellermannnak nem kellett felvennie a harcot túlerejű lovassággal, hanem a gyalogság közei hátra kellett vonulnia, majd a megvert ellenséget üldözni. Lannes fennhatósága alól kikerült Murat lovassága. Murat a harmadik terv szerint új feladatot kapott. Mivel a két fő gyalogostömeg (Soult és Lannes) között a főcsapás dé-

⁵⁹ Mayerhofer 1912. 45.

⁶⁰ Duffy 107.

⁶¹ Lachouque 302.

lebbre helyezését megszakadt az összeköttetés, neki kellett azt helyreállítani. A korai órákban a lovasok Lannes hadteste mögött helyezkedtek el. Az első vonalban Walther dragonyosai álltak, a második vonalban balra d'Hautpoul vértesei, jobbra Nansouty vértesei. Az új parancsok kiadásakor Murat-nak csapatait át kellett helyeznie Caffarelli déli oldalához csatlakozva.

Liechtenstein szövetséges lovassága a legnagyobb sebességgel haladt kijelölt célja felé. A menetet meggyorsítandó a tábornok két oszlopba tagolta csapatait. Az orosz lovasság négyezres tömege haladt az élen, a három osztrák vérteszred mögöttük.⁶² A hátsó oszlop nem lovagolt el a célig, mivel Liechtenstein fontosnak látta erőinek egy részét a Staré Vinohradyval szemben felállítani, hogy fedezze hátát. Amint megérkeztek a nekik kijelölt helyre az orosz lovasok, egyből támadást indítottak. Az elizabetgrádi huszárokat Uvarovval az élen Liechtenstein Krug elé különítette ki, a többi pedig támadott. Az élen a Konstantin-ulánusok nem tudták megvárni, míg az oszlop többi része is beérkezik, hanem önállóan mentek neki a franciáknak. Kellermann kisebb veszteségek árán a gyalogság közei vissza tudott húzódni, a gyalogosok pedig tüzet nyitottak. Az ulánusok súlyos veszteségeket szenvedve anélkül rohantak át a vonal közei, hogy megtámadták volna, és tovább üldözték a lovasokat. A második vonal tudta csak megállítani őket. Az összetört orosz lovasság nagy veszteségeket szenvedve tudott csak hátrálni. Végül az elizabetgrádiak mögött gyűltek össze.⁶³ A veszteségek szörnyűek voltak. Az ezred parancsnoka, Müller-Zakomelski és 16 tiszt fogságba esett, Essen tábornok, a dandárparancsnok elesett, az ezred 400 főt veszített. Az első orosz kudarc után következett a többi: az orosz lovasság minden egysége bekapcsolódott a küzdelembe, de mindannyian vereséget szenvedtek. Többszöri támadásuk mind megtört a francia gyalogság szívósságán. Végül a parancsnokok belátták, hogy tűzérési és gyalogsági támogatás nélkül lehetetlen áttörni a francia vonalakat, így visszavonták a megmaradt katonákat, és hátul újra rendbe szedték őket. A folyamatos lovas harcok egészen fél tizenegyig eltartottak.

Lannes megszabadulva a lovasrohamok terhétől, gondolhatott a támadásra. Jobboldalt az 51. sorgyalogezredet és a 13. könnyűgyalogezredet az orosz Gárda vadászszázlójára által megszállt Blaschowitz elfoglalására küldte. Az első, elhamarkodott támadást sikeresen visszaverték az oroszok. A 13. könnyűgyalogezred 2. zászlóaljának élen haladó négy vadászszázad meggondolatlanul önálló akcióba kezdett, vesztére. A felújított támadás során a beérkezett könnyűgyalogezred és az 1./51. s. zászlóalj szemből mért csapást, a 2./51. s. zászlóalj pedig megkerülve a falut hátulról nyomult be.⁶⁴ A nyomasztó túlerővel támadó franciáknak az orosz vadászok nem tudtak ellenállni, és feladták a falut. Szerencséjükre parancsnokuk felismerte a helyzet tarthatatlanságát, és nem erőltette a védelmet, mert akkor az egész zászlóalj fogságba esett volna. Blaschowitz elfoglalásával viszont a franciák olyan kedvező helyzetbe kerültek, hogy nyugodtan támadást indíthattak a főút mentén.

Lannes bizakodása kissé korainak bizonyult. Miután Liechtenstein lovassága kissé kipihente magát, újból támadást indított.⁶⁵ Csatlakoztak hozzá Bagration dragonyosai is. Az óriási lovasöteg rávette magát Kellermann sokat szenvedett lovasaira és visszanyomta őket. Ismét bebizonyosodott a francia hadsereg morális fölénye. A gyalogság hidegvérrel megnyitotta sorait és átengedte a lovasokat, majd ellenállhatatlan tűzzel borította el az ellenséget. A következő támadás során a francia lovasokat megszorongatták az oroszok, de ismét sikerült visszahúzódnia. Mialatt az orosz lovasok a francia gyalogsággal csatáztak, újabb meglepetés érte őket. Nansouty vértesei két oszlopban ellenállhatatlan erővel zúdultak rájuk. Baloldalt a karabélyosok érték el a legnagyobb sikert, de az oroszok körülfogták

⁶² Stocklaska 50.; Gold 193.

⁶³ Duffy 123-124.

⁶⁴ Précis 232.; Rüstow 382.

⁶⁵ Janetschek 87.; Stocklaska 51.

őket.⁶⁶ A 3. vértesezred sietett a helyszínre és visszaűzte az elizabetgrádi huszárokat. A sikeres támadás után Nansouty visszavonta lovasságát, és a gyalogság mögött újrendezte. A makacs orosz lovasság ismét támadott. Caffarelli emberei a gyors roham miatt nem tudtak négyyszögbe fejlődni, de oszlopból is győzni tudtak.⁶⁷ A kegyelemdőfést Nansouty és Kellermann rohamozó csapatai adták meg. Ezután az 5. oszlop katonái már nem tudtak lényegesen beavatkozni a harcba. A lovastámadások csak Caffarellit kötötték le, Suchet nyomulhatott előre.

Bagratió nem elégedett meg a neki szánt szereppel, elkezdett előre mozogni. Mivel nem volt összeköttetése a hadsereg zömével, önállóan szervezte meg a támadást. Baljára Krug-Holubitz környékére Ulanius tábornok alatt egy harccsoportot különített ki, ami a 6. vadászezredből és kozákokból állt. Jobboldalt az 5. vadászezredet és a maripoli huszárokat szintén kikülönítette és utasította, hogy támadják meg Bosenitzet és a francia vonalak mögött a Santont, és vonják el a franciák figyelmét a főútról. Nagyszerű húzás lett volna, ha Napoleon nem annyira előrelátó. A 17. könnyűgyalogezredet ugyanis Suchet hadosztályából visszatartotta, és védelemre rendezette be Bosenitzben és a Santonon. Az orosz vadászok lendületes támadása, de főleg a lovassági fedezet kezdetben meg tudta zavarni a védelmet, de Vedel ezredes (később hadosztálytábornokságig vitte) Treillard-ral és Milhaud-val együttműködve sikeresen hátrította el a kecsgetősen indult támadást.⁶⁸

Bagratió többi erejét három vonalban állította fel a főtt tengelyében. Elöl a kozákok tömegei álltak. A második vonal balszárnya, az óingermannföldi gyalogosok a főúttól délre, a jobbszárnny (pszkovi muskétások) attól északra. A pszkoviakhoz csatlakozott a pavlográdi huszárezred. A harmadik vonalban a pszkoviak mögött álltak az arhangelszkiek, a lovasok mögött a tveri és a pétervári dragonyosok és a Császárnő-vértesezred.⁶⁹ A lovascsaták során a dragonyosok a harmadik vonalból bajtársaik segítségére siettek, és velük együtt hátráltak meg.

Caffarelli miután végleg megszabadult a lovasoktól, egyből támadásra indult. A Blaszowiczot meg szállva tartó ezredét kivéve minden csapatát az Ulanius által védett Krug és Holubitz ellen küldte. Gyorsan elfoglalták a falvakat, és megkezdtek a felfejlődést Bagratió déli szárnya ellen.⁷⁰ A falvak elvesztésével Bagratió kétségbeesett helyzetbe jutott, mivel elvágták a főszeregtől. Csak szerencséjének köszönheti, hogy nem esett fogságba egész hadtestével együtt. Mialatt Caffarelli ezeket a mozgásokat végezte, Suchet sem tétlenkedett. Megtámadta a vele szembenálló csapatokat, és visszanyomta. Ekkor (délután két órakor) lovagolt előre d'Hautpoul egyik dandára (Saint-Sulpice alatt az 1. és 5. vértesezred), és megtámadta az oroszokat. Olyan lendülettel nyomultak előre, hogy nem lehetett nekik ellenállni. Az arhangelszkiek nagy része fogságba esett. Suchet-nek egyedül csak a lovassággal volt némi gondja, no nem a kozákokkal, mert azok jó előre hősiesen elfutottak, hanem a huszárokkal és a vértésekkel. Mindkét oldalon heves harc alakult ki, de a franciák első sorban a jó összmunkájukkal győzelmet arattak. Az oroszok rendetlenül hátráltak.⁷¹ Caffarelli tette teljessé a győzelmet azzal, hogy elfoglalta a posoritzi postaházat.

Bagratió egy hátrább fekvő dombon szedte össze csapatait. Szerencséjére pont ebben a pillanatban érkezett meg Frierenberger őrnagy tűzérése Olmützéből (12 darab 12 fontos löveg két ütegben). Az őrnagy a magaslaton állította fel ütegeit, és mindaddig feltartotta a francia üldözést, amíg Bagratió nagy kerülővel rá nem tért az austerlitz-i útra. Egészen fél ótig kitartottak a hős osztrák bombászkarai tűzerek, és csak akkor vonultak vissza,

⁶⁶ Lachouque 311.

⁶⁷ Beiträge 62.; Schönals 165.

⁶⁸ Duffy 128.

⁶⁹ Rüstow 385.

⁷⁰ Materialien 53.

⁷¹ Lachouque 314.

amikor már majdnem megsemmisültek. Bátor magatartásáért az őrnagy megkapta a Mária Terézia Rend lovagkeresztjét.⁷²

Láthattuk tehát Bagration kudarcát. Különös jelentősége az eseménynek nem volt. A csata végső kimenetele szempontjából az északi szárny eseményei csupán annyi szerepet játszottak, hogy az itt harcoló csapatokat nem lehetett máshol alkalmazni. Ebből pedig egyik hadvezetésnek sem származott kára, mert ők ezeket a csapatokat erre szánták. Egy külön csata alakult itt ki, mintegy az egész csatának leképezése, ami a franciák egyértelmű fölényét hozta. A szövetségesek mintegy ötezer embert vesztek, amiből kétezer fogoly volt. Elvesztett még 27 löveg is. A franciák a hivatalos kimutatás szerint (amit a kutatások teljes mértékben megerősítenek) 315 halottat és 1677 sebesültet vesztek (az esetlegesen fogságba esetteket sikerült kiszabadítani).

A döntés

Az egész csata legfontosabb összecsapása a Staré Vinohrady körül történt. Vandamme hadosztálya Soult hadtestéből Saint-Hilaire-rel együtt indult a szövetséges centrum szétzúzására. Harcrendje hasonlított Saint-Hilaire-éhez, a soryalagezredek egymás mellett felállva zászlóaljanként két vonalat képezve haladtak, míg előttük a 24. könnyűgyalogezred csapatai csatáláncba bontakoztak. Girzikowitz mellett lépték át a patakot, és egyenesen Staré Vinohrady felé vették irányukat. Pratze mellett északról haladtak el, a jobbszárnnydandár Férey tábornok vezetésével segítséget nyújtott a 4. oszlop elővédjének szétzúzásában Saint-Hilaire-nek.⁷³ A másik két dandár Miloradovics oroszaival került szembe, nevezetesen a szmolenszki muskétás és a kisorosz gránátosozzreddel.

Vandamme személyesen vezette a csapatokat. Csapatait egyetlen vonalba bontakoztatta, mégpedig a könnyűgyalogezreddel középen, a 4. soryalagezreddel balra, a 28. soryalagezreddel jobbra. Férey még mindig az elővéd üldözésével volt elfoglalva. A kisszámú orosz erők nem tudtak ellenállni a francia gyalogság rohamának, és kisebb veszteségeket szenvedve elfutottak.⁷⁴ Berg és Repninsky tábornokok itt veszítették életüket. Vandamme ekkor felvonult a hegyre, ahol újabb ellenséggel kellett szembenéznie. Rottermund lemaradt dandára kísérletet tett a fontos hegy visszaszerzésére. A dandár zömét kitevő Salzburg-ezred,⁷⁵ amelynek mind a hat zászlóalja itt harcolt, és az egyetlen ütőképes osztrák soryalogságnak tekinthető az egész csatatéren, rátámadt a francia gyalogság bal szárnyára, míg a másik két zászlóalj délről biztosított.⁷⁶ Rendkívül heves harc bontakozott ki, melyben mindkét fél komoly veszteségeket szenvedett, de végül a franciák érvényesíteni tudták számbeli fölényüket. Rottermund kénytelen volt visszavonulni, miután csapatainak felét elvesztette.⁷⁷ Az osztrák dandár kudarcával az egész 4. oszlop felbomlott. Kollowrath és Kamenszkij sikertelenül próbálta megszerezni a Pratzenberget, Rottermund pedig a Staré Vinohradyt. A felmorzsolódott és nagy veszteségeket szenvedett csapatok a Littawa felé vették irányukat, és messze Austerlitzig futottak. A szövetséges sereg centruma nyitva állt, és csak egyetlen csapat volt bevethető állapotban, az orosz Cári Gárda.

A csata során a szövetséges hadseregben semmiféle egységes központi akarat nem érvényesült. Konstantin nagyherceg, a Gárda parancsnoka semmit sem tudott a csatatéren tör-

⁷² Duffy 130-131.

⁷³ Rüstow 381.

⁷⁴ Schönhals 85.

⁷⁵ Geschichte der k. und k. Infanterieregiments Markgraf von Baden No. 23. Budapest, 1911. 1. kötet, 717-720.

⁷⁶ Amon von Trauenfels, Gustav Ritter: Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 20. Wien, 1878. 329-330.

⁷⁷ Procházka, Wilhelm: Geschichte des k. k. Infanterie-Regimentes FML Wilhelm Freiherr von Reinländer Nr. 24. Wien, 1886. 348-349.

téntekről, ezért csapatait szinte vakon vezette a tervben meghatározott pont, Blaschowitz felé.⁷⁸ A falut nem találta megszállva, csupán néhány, Liechtenstein oszlopához tartozó lovas- és tüzéregység állt itt, ezért vadászait előreküldte a falu megszállására. Mint tudjuk, kiverték onnan őket. Ekkor a csapatok három vonalban haladtak. Elöl a Szemjonov- és a Preobrazsenszkij-, mögöttük az Izmail-gyalogezred. A lovasság tömege a harmadik vonalban haladt. Fél tizenegy körül, tehát a vadászok visszavonulásával egy időben a cár kétségbeesett hangú levélben kérte testvérét, hogy küldjön csapatokat a 4. oszlop segítségére. Az Izmail-ezred egyik zászlóalja Krapowitzki ezredessel azonnal elindult. Később követte az ezred többi egysége is, de már túl későn érkeztek ahhoz, hogy befolyásolni tudták volna a harcok menetét, és a megvert csapatokkal együtt vonultak vissza. Fél tizenkettő körül szánta rá magát a nagyherceg a Staré Vinohrady elleni támadásra.⁷⁹

Ellentétben a szövetségesek csődöt mondott vezetésével, Napoleon jelentésekből értesült a csata minden részletéről. Átlátta a helyzetet, és ennek megfelelően tudta kiadni parancsait. Láta, hogy Saint-Hilaire sikeresen verte vissza az ellenséges támadásokat, a tartalékból számára Boyé dragonyosait küldte. Felismerte, hogy a döntő összecsapás a Staré Vinohrady környékén lesz, mert Vandamme jelentette az orosz Gárdát a magaslat felé mozogni. Időközben ugyanis Vandamme-ot megtámadta az osztrák lovasság, a Nassau-, a Lotharingia- és a Császárvértesezred.⁸⁰ A támadást már a szőlőkben elhelyezett gyalogosok visszaverték, de ez – a Gárda vadászainak harca Blaschowitzban – felkeltette a tábornok figyelmét, és felderítőket küldött ki. Kapta a jelentést, hogy a Gárda vonul ellene. Egyből parancsot adott a tüzérségének, hogy vonuljon a hegyre és vegye tűz alá a visszavonuló vadászokat, a tüzérséget, valamint az osztrák lovasságot. Napoleon számára ebből csak a Gárda támadása volt érdekes. Tudta, hogy ebben a csapattestben tömörül az orosz gyalogság színe-java, ezenkívül jelentős lovasság is tartozik ide. Parancsot adott tehát saját Gárdájának és Bernadotte-nak, hogy azonnal induljanak a Staré Vinohrady irányába. A menetet Bessiéres vezette a Gárda lovasságával, őt követte a Gárda gyalogsága a tüzérséggel. Bernadotte két hadosztálya közül Rivaud a hegy és Blaschowitz közé indult, Drouet a két hegy közé. Közvetlenül a Staré Vinohrady irányába csak a Gárda haladt.⁸¹

Az orosz Gárda első rohamát a gyalogság intézte. A vadászok a gárdahuszárok fedezete alatt északról támadták meg a szőlőkben elhelyezett francia 4. sorgyalogezredet. Habár a rohamot az osztrák Zocchi kapitány tüzérsége támogatta északkeleti irányból, nem sikerült megtörni az ellenállást. Keletről a többi gyalogos egység futásban haladt a hegy felé. Mintegy 500 méteres futás után a roham nélkülözte az átütőerőt, és a franciák véresen visszaverték a támadást. Még egy tétova próbálkozás után az orosz gyalogosok lemondtak a hegy csúcsának elfoglalásáról. A Preobrazsenszkij-ezred nekilátott a hegy oldalában lévő szőlős megtisztításának a francia gránátosoktól. A Szemjonov-ezred állást foglalt a hegygel szemben, hogy a lovasság támadását segítse.⁸²

A harmadik lovassági vonalból először a Garde du Corps vértesezred támadott. Lerohanták a 4. sorgyalogezredet, zászlójukat elvették, majd a 24. könnyűgyalogezred ellen fordultak. Rövid kézitusa után az új ellenséget is sikerült megfutamítani.⁸³ A két támadás eltérő módon ment végbe. A 4. sorgyalogezred esetében az orosz lovasság egy puskalövésnyi távolságban megállt, és egy lovasüteg kartácstűzzel árasztotta el a francia gyalogosokat. A gyalogsági támogatás ellenére is csak második rohammal tudtak behatolni a sokat szenvedett négyszögbe. A 24. könnyűgyalogezred nem állt négyszögbe, okulva a 4. sorgyalog-

⁷⁸ Janetschek 89.

⁷⁹ Mayerhofer 1912. 49.

⁸⁰ Materialien 62.

⁸¹ Précis 234.

⁸² Stocklaska 51.

⁸³ Duffy 135-136.

ezred esetéből. Kudarcuk azért következett be, mert az orosz lovasság túlszárnyalta a gyalogságot, és hátulról támadott.

Napoleon ekkor már elhagyta a Zurant, és a Staré Vinohrady irányában haladt. A hegy felől menekülők a császár mellett futottak el. Napoleon ekkor, mivel nem ismerte a helyzetet (Vandamme nem tudott jelentést küldeni, mert életveszélyben volt), parancsot adott a Gárda lovasságának, hogy nyomuljon előre, és tisztázza a helyzetet. Az élen Bessiéres haladt három svadron gránátossal és két svadron vadással, valamint a gárdatüzérség egyik 8 fontos ütegevel. Ordener a gránátosokkal jobbra fordult az orosz vétesek ellen, mialatt Borghese áttörte a Szemjonov-ezredet.⁸⁴ Nem sokáig örülhettek a francia lovasok, mert bekapcsolódtak a harcba a Chevalier-gárdaezred és a gárdakozákezred katonái. A Chevalier-ezredbe tömörült az orosz főnemesség színe-java. Eléggé pókhendien viselkedtek ezek a lovasok a franciákkal szemben, lenézték őket nemtelenségük miatt. A friss orosz lovasok lerohták a gyalogosokkal küzdő franciákat és üldözték. Ekkor avatkozott be a francia lovasság második vonala, két svadron vadász és egy svadron gránátos. Őket támogatták a Gárda mamelukjai Rapp tábornok vezetésével. A legnagyobb vágtaival rontottak bele a rohamban összekeveredett orosz lovasok tömegébe, és ellenállhatatlanul szétszórták őket.⁸⁵ Elfoglalták a tüzérséget, és a 28. sorgyalozezred támogatásával visszanyomták a gyalogság déli szárnyát. A gránátosok kissé északabbra vették fel a harcot, és hasonló sikerrel jártak. A Preobrazsenszkij-ezredet beűzték a szőlőbe. Rivaud északról támadta meg az orosz Gárdát, és véglegessé tette kudarcát. Konstantin nem tehetett mást, mivel minden tartaléka elfogyott, elkezdte a hátrálást, és a körülményekhez képest meglehetősen rendben vontatott vissza csapatait. A leharcolt orosz gárdalovasság nem volt alkalmas a visszavonulás fedezésére, ezért az osztrák vétesdandárt utasította az orosz nagyherceg Zocchi ütegevel, hogy állja útját a franciáknak.⁸⁶ Szerencséje volt, mert Napoleon nem üldözte őket, hanem figyelme a csatatér déli irányába fordult. Új tervet alkotott a szövetséges déli szárny felmorzsolására, ezért a Littawa felé csak annyi erőt állított, hogy könnyedén vissza tudják venni az esetleges orosz próbálkozásokat. Rivaud-nak folytatni kellett menetét és összekötetésbe helyezkedni Lannes-nal, Drouet-nak kellett szállni a hegyeket, a 24. könnyűgyalozezred a Littawához vonult csatárláncban. Vandamme rendbe szedett csapatai a Gárdával dél felé indultak a szövetséges balszárny bekerítésére.

Az orosz Cári Gárda kudarcával a csata a szövetségesek számára visszavonhatatlanul elveszett. Egyetlen tartalékcsapat sem volt, nem lehetett a franciák nagy bekerítő hadmozdulatát megakadályozni. A csata valóságban már a Pratzenberg körül eldőlt, az orosz Gárda eleve esélytelenül szállt harcba, mivel többszörös nagyságú ellenséges erővel kellett szembenéznie. A csata során Oudinot és Drouet csapatai, valamint a Császári Gárda gyalogsága egyetlen puskalövést sem adtak le. Ezekből a csapatokból kettő a francia hadsereg elit részét alkotta. A Staré Vinohrady környékén történt harcok csupán véglegessé tették a francia győzelmet, ahogy a déli szárnyon történtek pedig teljessé.

A győzelem kiaknázása

A csata tulajdonképpen eldőlt. Miért volt akkor szükség újabb harcokat kezdeményezni, újabb katonákat küldeni a halálba? A kor felfogása szerint a háború a politika folytatása – más eszközökkel (Clausewitz). Napoleon politikai célja a csatával az volt, hogy szétzúzza a szövetséges hadsereget, és ebből az előnyös pozícióból békét diktáljon. Ehhez pedig sok fogolyra volt szüksége, amit a Goldbach mentén könnyen megszerezhetett. A tá-

⁸⁴ Lachouque 317.

⁸⁵ Gold 194.

⁸⁶ Materialien 66.

madáshoz rendelkezésére állt Soult egész hadteste, a Gárda, Oudinot hadosztálya, Boyé és Bourcier dragonyosai.

A heves harcok után a csapatok kicsit pihentek. Ezalatt a parancsnokok összegyűltek, és kidolgozták a terv részleteit. Levasseur-nek Kobelnitz térségéből déli irányban kellett előrenyomulni a fácános északi oldala ellen. A kobelnitzi tó nyugati partján Oudinot egyik dandárának kellett megakadályozni a szövetséges kitörést, de végül nem volt szükség a beavatkozásra. Saint-Hilaire hadosztályából Morand-nak szintén a fácános ellen kellett indulni, de kelet felől. A kastély és a fácános közötti részbe Thiébault dandárának kellett be nyomulni és elszigetelni egymástól a fácánost és a kastélyt. A terv szerint a kastély elleni rohamot Varé hajtja végre.⁸⁷ A kiváló időzítést bizonyítja, hogy Merle a 26. könnyűgyalogezreddel és a 3. sorogyalogezreddel ugyanabban a pillanatban rohant előre. Nekik Sokolnitzból kellett kiverni az ellenséget. Ezt a rohamot délnyugati irányból Friant támogatta. Tellnitzzel szemben Bourcier csak lekötési feladatokat látott el, és csak az üldözésre mozdult előre. Margaronnak nem szabtak konkrét feladatot, tartalékban maradt. Tellnitz ellen Férey támadott Boyé dragonyosainak támogatásával. A legfontosabb feladat Schinnernek és Candrasnak jutott. Nekik el kellett zárniuk az ellenség visszavonulásának útját Augezd elfoglalásával. A Gárda a Szent Antal-kápolnánál (a Pratzenberg déli lejtőjén) tartalékban maradt.⁸⁸

A nagy átkaroló mozdulat két órakor kezdődött meg. Sokolnitz környékén minden jól ment. Saint-Hilaire és Legrand támadásai három részre vágták a 2. és a 3. oszlopot. Langeiron a 8. vadászezreddel és a viborgi muskétásokkal déli irányba ki tudott törni Sokolnitzból, és csatlakozni tudott Buxhövdén csapataihoz. Sokolnitzba és a kastély épületeibe a 7. vadászezred és a permi ezred szorult be.⁸⁹ Nagyon hősiiesen védekeztek, minden házat külön meg kellett ostromolni a franciáknak, de a védőknek elfogyott a lőszer, és végül kénytelenek voltak letenni a fegyvert. A legnagyobb csoportot Przbysewsky vezette (butirszki, podóliai, azovi és a narvai ezred) a fácánosban. A tábornok nem értesült a csatátér más részén történtekekről, főleg nem a bekerítő mozdulatról. Bár sejtette, hogy nem megy minden rendben, mégis támadással próbálkozott az északnyugati irányban.⁹⁰ Ekkor bukkantak fel minden irányból a franciák. Przbysewsky megértette, hogy bekerítették. Valószínű, hogy nem jutott el hozzá Kutuzov visszavonulási parancsa, de magától is megpróbált kitörni. Hiábavaló próbálkozás volt.⁹¹ A franciák vasmarokkal tartották bezárva a kivezető utakat. A tábornok nem akarta feláldozni katonái életét egy elveszett csatában, inkább vállalva a felelősséget, letette a fegyvert. Később ezért hadbíróság elé állították és lefokozták.

A szövetséges csapatok másik nagy koncentrációját Tellnitz és Augezd között találták a franciák. Ez Kienmayer elővédjéből, Dohturov teljes oszlopából, Kamenszkij csapataiból, a kurszki muskétásokból és a Sokolnitzból menekültekből állt.⁹² Buxhövdent már visszavonulás közben érte el Kutuzov visszavonulási parancsa. Lövegeit összeszedve a tábornok parancsot adott csapatainak, hogy álljanak fel Augezdtől nyugatra, és tartsák fel a franciákat. Csapatait menetoszlopba rendezve Augezden keresztül kívánt csatlakozni a fősereghez.

Napoleon a kápolnához érve bosszankodva látta, hogy csapatai még mindig nem támadták meg Augezdet. A 25 orosz lövegből álló üteg ugyanis tüzzel árasztotta el Augezd

⁸⁷ Lachouque 324.

⁸⁸ Duffy 142.

⁸⁹ Mayerhofer 1920. 52.

⁹⁰ Stocklaska 58.

⁹¹ Rüstow 392.

⁹² Janetschek 95.; Schönhals 168.

megközelítési útjait. Ezt tetézte, hogy Vandamme csapatai részenként érkeztek be.⁹³ Napoleon felállította a Gárda lovastüzérségét és a 4. hadtest közelben lévő ütegeit, hogy biztosítsa a rohamot. A 28. sorgyalogezred egyik zászlóalját Augezdtől keletre küldte elvágni a visszavonulási utat, a másik zászlóalj pedig északkeletről a 4. sorgyalogezreddel megrohanta a falut. Az első roham nem hozott sikert, a védők makacsul kitartottak. Napoleon ekkor előszólitotta a Gárda lovasságát, hogy támogassa a rohamot. A falut végre sikerült bevenni.

Buxhövden néhány egysége már túljutott a veszélyen, és menetben volt kelet felé. A csapatok nagy része azonban még mindig egyhelyben állt. Mivel a közvetlen visszavonulási utat elvágták, nem volt más hátra, a befagyott tavakon kellett keresztülvonulni. A francia hivatalos jelentés azt írja, hogy Napoleon a tüzérséggel felszaggatta a jeget, és 12 ezer katonára fulladt bele a tóba. Ez azonban nem igaz. A tavat olyan vastag jégpáncél borította, hogy lehetetlen volt áttörni. Ezenkívül a tavak csupán egy méter mélyek voltak, de még fontosabb, hogy a francia tüzérség olyan messze állt a tótól, hogy nem is tudtak odáig előlni.⁹⁴ A szövetségesek csakugyan veszítettek néhány (nagyon kevés) embert, de azok a halászok által vágott lékekbe estek bele. A felnagyított veszteség csupán Napoleon propagandafogása volt, amelyek alapján sok gondatlan történész vakvágányra tévedt. Buxhövden a visszavonulás során lemaradózott és fogságba esett katonán kívül a maradék, mintegy négyezer katonát épségben vezette a főserceghez. A franciák itt hatvan löveget zsákmányoltak.

Kienmayer csapata Tellnitzben állt a francia támadás kibontakozásakor, szintén megkapta az általános visszavonulási parancsot. Az osztrák tábornok menetét gondosan szervezte meg, és pontosan hajtotta végre. A Hessen-Homburg-huszárokat már előzőleg átküldte a tavon, és csatarendbe állította a szemközti magaslatokon. Tüzérségét utasította a fedezésre, az O'Reilly-svalizséreket pedig hátrvédbe küldte a székely huszárokkal. Napoleon Kienmayer ellen Boyé dragonyosait küldte, illetve egy lovasüteget a Gárdából. A dragonyosok háromszor rohmozták meg az osztrák lovasságot, de minden alkalommal visszaverték őket.⁹⁵ Napoleon tájékozva vette tudomásul a kudarcot. Boyé tábornokot azonnali hatállyal leváltotta, és kíséretéből Gardanne tábornokot küldte helyére. Időközben beérkezett a tüzérség is, de hasztalan erőlködtek. Kienmayer már behozhatatlan előnyre tett szert.

Lassan sötétedni kezdett, elültek a harcok a csatatéren. A francia csapatok császáruk egyik legnagyobb győzelme után nyugodni tértek. Üldözésre Napoleon csak kevéssé gondolhatott, mert csapatai fáradtak voltak az egész napos harctól. Csak Gardanne és Margaron lovasságát küldte ki Napoleon Junot parancsnoksága alatt üldözni. Napoleon az éjszakát a poszoritz postaházban töltötte. A csapatok ott tértek nyugovóra, ahol éppen befejezték a harcot.

A megmaradt szövetséges csapatok a csatatértől messze töltötték az éjszakát. Keveset aludtak, mert rettegtek a francia lovasok megjelenésétől. Miután Kutuzov összeszedte a csapatokat, Magyarország felé vette útját.⁹⁶ Az osztrák császárnak elég volt a „lecke”, békét kért. A fegyverszünetet december 4-én írták alá, amit december 25-én a Pozsonyban aláírt béke követett.⁹⁷ Az oroszok visszavonták csapataikat, az osztrák császár pedig elvesztette Velence, Isztria, Dalmácia és Tirol tartományokkal négymillió alattvalóját. Ha volt a hadtörténelemben döntő csata, akkor Austerlitz az volt.

⁹³ Lachouque 325.

⁹⁴ Duffy 148.

⁹⁵ Materialen 73.

⁹⁶ Rüstow 394.

⁹⁷ Lefebvre 260-261.

Eredmények

A csata bemutatása során az egyes mozdulatok értékelésére már kitértem. Láttuk a két hadvezetés közti felfogásbeli és végrehajtásbeli különbségeket, ezért itt most ezzel nem foglalkozom. Már csak a veszteségek megállapítása maradt hátra.

A francia veszteségekről készült hivatalos felmérés 1305 halottat, 6940 sebesültet és 94 foglyot említ.⁹⁸ Az adatok hitelessége a hadtörténészek körében általánosan elfogadott. Érdekes azonban kisebb megjegyzéseket fűzni hozzá. A legnagyobb veszteségeket természetesen Soult hadteste szenvedte, három alkalommal mérték össze fegyvereiket a szövetségesekkel. Feltűnő azonban a foglyok kis száma. Ez részben magyarázható azzal, hogy sikerült kiszabadítani a foglyokat, de még így is kicsinek tűnik. Bár arról nincsen adat, hogy pontosan mikor készült a felmérés, és mihez viszonyították a veszteségeket, de valószínű, hogy ennél azért kevéssel több hadifoglyot vesztek a franciák. Oudinot és a Gárda gyalogsága nem vett részt a harcban, veszteségeket sem szenvedtek. Az egyetlen elveszett zászló a 4. sorgyalgezred 2. zászlóaljé volt.

A szövetséges veszteségekről viszont nem készült ilyen jól használható kimutatás. A hivatalos jelentés adatai nem megbízhatóak, csak tendenciákat lehet leszűrni belőlük. Mégis érdemes tanulmányozni ezeket, mert bár ugyan pontatlanok, de nagyságrendeket mégsem tévednek. Ez az adatsor a hadrendben a csapatok létszáma után zárójelben található. Egyedül az osztrák 5922 fős veszteséget fogadhatjuk el, de ezt sem minden fenntartás nélkül, mert az ezredtörténetek más, de nagyságrendileg nem eltérő adatokat közölnek.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy a szövetségesek mind halottban, sebesültben, mind fogolyban sokat vesztek. A legkevesebbet vesztek a 4. oszlop, mert ők a dombok elleni támadások után nem vettek részt a harcokban. Arányait tekintve meglepően kicsi a lovasság vesztesége, főleg az osztrákoknál. A Konstantin-ulánusokon és a tveri dragonyosokon kívül egyik ezred sem szenvedett komolyabb veszteséget, ami a meglehetősen kicsi harcérték bizonyítja. Különösen így van ez a kozákoknál. Egyes ezredek nevésségesen kicsi, mindössze egy-két fős veszteségei mutatják, hogy nem voltak alkalmasak szabályos mezei ütközetekre. A gyalogság viszont, különösen az orosz oldalon óriási veszteséget szenvedett. A 3. oszlop teljesen megsemmisült, mindössze pár száz fő menekült meg, főleg azok, akik a csata elején megsebesült bajtársaikat kísérték hátra. A 2. oszlopból például a kurszki ezred majdnem teljesen megsemmisült, míg a 8. vadászvezred keveset szenvedett. Ugyanígy keveset szenvedett az 1. oszlop is, mert a csata egész ideje alatt vagy menetben volt, vagy védett helyen tartózkodott, és csak az idejekorán elrendelt visszavonulás alatt lettek veszteségei. Kienmayer gyalogsága korai harca után szintén „megúsza” az összecsapásokat. A lovasság kis vesztesége ebben az esetben nem a kis harcértékre utal, hanem a kevés bevetésre, mert mint láthattuk, sikerrel vették az akadályokat. Bagration csapatai szintén sokat szenvedtek. Minden szempontból téves az a több helyen hangoztatott megállapítás, hogy északról kis veszteségek árán tudtak visszavonulni a csapatok. Bagration gyalogságának majdnem felét, lovasságának pedig ötödét veszttette el, valamint az egész málhát.⁹⁹

Az orosz-osztrák egyesült sereg összesen mintegy 25-27 ezer embert veszttet el, amiből több mint tízezer fogságba esett, ezenkívül elveszett még 186 löveg, 45 zászló és a málhát nagy része.¹⁰⁰

⁹⁸ Lachouque 344-345.

⁹⁹ Stocklaska 60-62.

¹⁰⁰ Lachouque 345.; Janetschek 133.; Schönhals 169-170.; Gold 195.; Rüstow 393-394.

A francia hadsereg hadrendje az austerlitz-i csatában¹⁰¹

Főparancsnok: I. Napoleon császár

Tábornoki főnök: Berthier marsall

1. hadtest: Bernadotte marsall, 12 000 fő, 24 löveg

1. *hadosztály* (ho): Rivaud hadosztálytábornok (hotbk), 5200 fő (54/226),¹⁰² 12 löveg

1. dandár (dd): Dumoulin dandártábornok (ddtbk): 54. sorgyalogezred 3 zászlóalj (zlj) (Philippon ezredes – ezds)

2. dd: Pacthod ddtbk: 8. sorgyalogezred 3 zlj (Autie ezds), 45. sorgyalogezred 3 zlj (Barré ezds)

2. *ho*: Drouet d'Erlon hotbk, 5600 fő (3/11), 12 löveg

1. dd: Verlé ddtbk: 27. könnyűgyalogezred 3 zlj (Charnotet ezds)

2. dd: Frére ddtbk: 94. sorgyalogezred 3 zlj (Razout ezds), 95. sorgyalogezred 3 zlj (Pécheux ezds)

Lovashadosztály: Kellermann hotbk, 1200 fő (29/123)

1. dd: Picard ddtbk: 2. huszárezred (hue) (Barbier ezds), 5. hue (Schwarz ezds)

2. dd: Marisy ddtbk: 4. hue (Burthe ezds), 5. lovasvadászezred (lve) (Corbinau ezds)

3. hadtest: Davout marsall, 3800 fő, 9 löveg

2. *ho*: Friant hotbk, 3800 fő (325/1165), 9 löveg

1. dd: Heudelet ddtbk: 108. sorgyalogezred 2 zlj (Higonet ezds)

2. dd: Kister ddtbk: 15. könnyűgyalogezred 2 zlj (Desailly ezds), 33. sorgyalogezred 2 zlj (Saint-Raymond ezds)

3. dd: Locht ddtbk: 48. sorgyalogezred 2 zlj (Barbanégre ezds), 111. sorgyalogezred 2 zlj (Gaye ezds)

4. hadtest: Soult marsall, 23 600 fő, 35 löveg

1. *ho*: Saint-Hilaire hotbk, 7500 fő (178/1598), 12 löveg

1. dd: Morand ddtbk: 10. könnyűgyalogezred 2 zlj (Pouzet ezds)

2. dd: Thiébault ddtbk: 14. sorgyalogezred 2 zlj (Mazas ezds), 36. sorgyalogezred 2 zlj (Lamotte ezds)

3. dd: Varé ddtbk: 43. sorgyalogezred 2 zlj (Lemarrois ezds), 55. sorgyalogezred 2 zlj (Silbermann ezds)

2. *ho*: Vandamme hotbk, 7800 fő (178/991), 12 löveg

1. dd: Schinner ddtbk: 24. könnyűgyalogezred 2 zlj (Pourailly ezds)

2. dd: Férey ddtbk: 46. sorgyalogezred 2 zlj (Lorencez ezds), 57. sorgyalogezred 2 zlj (Rey ezds)

3. dd: Candras ddtbk: 4. sorgyalogezred 2 zlj (Bigarré őrnagy – őgy), 28. sorgyalogezred 2 zlj (Edighoffen ezds)

3. *ho*: Legrand hotbk, 7500 fő (213/1187), 11 löveg

1. dd: Merle ddtbk: 26. könnyűgyalogezred 2 zlj (Pouget ezds), Pő-lövészszázlólóalj (Hulot ezds), Corses-lövészszázlólóalj (Ornano ezds)

2. dd: Brouard ddtbk: 3. sorgyalogezred 3 zlj (Schobert ezds)

3. dd: Levasseur ddtbk: 18. sorgyalogezred 2 zlj (Ravier ezds), 75. sorgyalogezred 2 zlj (l'Huillier ezds)

Lovasdandár: Margaron ddtbk, 800 fő (13/78): 11. lve (Bessiéres ezds), 26. lve (?), 8. hue (Francheschi ezds)

¹⁰¹ A hadrendben a teljesség kedvéért feltüntetett csapatok közül biztosan nem vett részt a csatában a 25. dre. Kérdéses még a 19. és a 21. dre szereplése.

¹⁰² A hadosztály vesztesége a hivatalos adatok szerint (halott/sebesült/fogoly).

5. hadtest: Lannes marsall, 13 600 fő, 22 löveg*1. hō:* Suchet hotbk, 6900 fő (120/670), 10 löveg

1. dd: Claparède ddtbk: 17. könnyűgyalogezred 2 zlj (Vedel ezds)
2. dd: Becker ddtbk: 34. sorgyalogezred 2 zlj (Dumoustier ezds), 40. sorgyalogezred 2 zlj (Michel ezds)
3. dd: Valhubert ddtbk: 64. sorgyalogezred 2 zlj (Chauvel ezds), 88. sorgyalogezred 2 zlj (Curial ezds)

2. hō: Caffarelli hotbk, 6200 fő (99/670), 12 löveg

1. dd: Demont ddtbk: 13. könnyűgyalogezred 2 zlj (Castex ezds), 17. sorgyalogezred 2 zlj (Lanusse ezds), 30. sorgyalogezred 2 zlj (Valterre ezds)
2. dd: Debilly ddtbk: 51. sorgyalogezred 2 zlj (Bonnet ezds), 61. sorgyalogezred 2 zlj (Nicolas ezds)

Lovasdandár: Treillard ddtbk, 500 fő (1): 9. hue (Guyot ezds), 10. hue (Oullemburg ögy)**Gránátoshadosztály:** Oudinot hotbk, 5600 (nem harcolt), 10 löveg

1. dd: Lapalanche-Mothiérés ddtbk: 1. gránátosezred (gre) (13., 58. sorgyalogezred elitászlóaljai), 2. gre (9., 81. sorgyalogezred)
2. dd: Dupas ddtbk: 3. gre (2., 3. könnyűgyalogezred), 4. gre (28., 31. könnyűgyalogezred)
3. dd: Ruffin ddtbk: 5. gre (12., 15. könnyűgyalogezred)

Császári Gárda: Bessières marsall, 5500 fő, (21/88 – csak a lovasságtól), 24 löveg

vadászvezred 2 zlj (Soulés ddtbk) 1600 fő
 gránátosezred 2 zlj (Hulin ddtbk) 1600 fő
 olasz gránátoszászlóalj (Lecchi ezds) 800 fő
 lovasvadászvezred (Morand ezds) 700 fő
 lovasgránátos-ezred (Ordener ezds) 700 fő
 mameluksvadron 150 fő, elit csendőrsvadron 150 fő

Lovasság: Murat marsall*1. vértesho:* Nansouty hotbk, 1300 fő (29/123), 3 löveg

1. dd: Piston ddtbk: 1. karabélyosezred (kare) (Chouard ezds), 2. kare (Morin ezds)
2. dd: La Houssaye ddtbk: 2. vértesezred (ve) (Yvendorf ezds), 9. ve (Doumerc ezds)
3. dd: Saint-Germain ddtbk: 3. ve (Préval ezds), 12. ve (Belfort ezds)

2. vértesho: d'Hautpoul hotbk, 1100 fő (41/88), 3 löveg

1. dd: Saint-Sulpice ddtbk: 1. ve (Guiton ezds), 5. ve (Noirot ezds)
2. dd: Fontaine ddtbk: 10. ve (Lataye ezds), 11. ve (Fouler ezds)

2. dragonyosho: Walther hotbk, 14 fő (20/63), 3 löveg

1. dd: Sebastiani ddtbk: 3. dragonyosezred (dre) (Fiteau ezds), 6. dre (Cacatte ezds)
2. dd: Roget de Bellognet ddtbk: 10. dre (Cavaignac ezds), 11. dre (Bourdon ezds)
3. dd: Boussart ddtbk: 13. dre (Debroc ezds), 22. dre (Carrie ezds)

3. dragonyosho: Beaumont hotbk,¹⁰³ 1300 fő (48/95), 3 löveg

1. dd: Boyé ddtbk: 5. dre (Lacour ezds), 8. dre (Dommanget ögy), 9. dre (Maupetit ezds)
2. dd: Scalfort ddtbk: 12. dre (Pagés ezds), 15. dre (Barthelemy ezds), 21. dre (Dumas ezds)

4. dragonyosho: Bourcier hotbk, 1300 fő (11/25), 3 löveg

¹⁰³ A hadosztályt ideiglenes jelleggel a hadosztályparancsnok betegsége miatt Boyé tábornok vezeti.

1. dd: Laplanche ddtbk: 1. dre (Arrighi ezds),¹⁰⁴ 17. dre (Saint-Dizier ezds)
 2. dd: Verdière ddtbk: 18. dre (Lefébvre-Desnuettes ezds), 19. dre (Caulaincourt ezds)
 3. dd: Caulaincourt ddtbk: 25. dre (Rigaw ezds), 27. dre (Terreyre ezds)
- Könnyűlovassdandár: Milhaud ddtbk, 300 fő (5/85): 16. lve (Durosnel ezds), 22. lve (Latour-Mauburg ezds)

Összesen 69 900 fő, 139 löveg

A szövetséges hadsereg hadrendje az austerlitzi csatában

Az általános főparancsnokok: I. Sándor cár és I. Ferenc császár

A csapatok főparancsnoka: Kutuzov gyalogsági tábornok

Táborkari főnök: Weyrother vezérőrnagy

1. oszlop elővédje: Kienmayer 6340 fő, 12 löveg

Carneville-dd:	brodi határőrezred (hőre) 1 zlj 500 fő(?)
	1. székely hőre 2 zlj 1300 fő (?)
	2. székely hőre 2 zlj 1300 fő (?)
Stutterheim-dd:	3. O'Reilly-svalizsézrezred 8 század (szd) 900 fő (?)
	1. Merveldt-ulánusezred (ule) ¼ szd 40 fő (?)
Nostitz-dd:	2. Schwarzenberg-ule ½ szd 100 fő (5)
	4. Hessen-Homburg-hue 8 szd 500 fő (44)
Moritz Liechtenstein-dd:	11. székely határőr hue 6 szd 700 fő (12)
	Sesajew-kozákezred (koze) 5 szd 500 fő (?)
	Melentejev-koze 5 szd 500 fő (?)

12 db könnyűlőveg

1. oszlop: Dohturov 13 140 fő, 64 löveg

Lewis-dd:	7. vadászezred 1 zlj 500 fő (801 – egész ezred)
	új-ingermannföldi muskétásezred (mue)
	3 zlj 2000 fő (230)
	jaroszlávi mue 3 zlj 2000 fő (283)
Urusov-dd:	vladimiri mue 2000 fő (238)
	brjanszki mue 3 zlj 2000 fő (463)
	vjatkai mue 3 zlj 2000 fő (229)
	moszkvai mue 3 zlj 2000 fő (468)
	kijevi gránátosezred (gre) 3 zlj 1000 fő (70)

24 db nehézlőveg, 40 db könnyűlőveg, 1 szd utász (240 fő ?)

2. oszlop: Langeron 11 300 fő, 30 löveg

Olszufjev-dd:	8. vade 2 zlj 1000 fő (155 – egész ezred)
	viborgi mue 3 zlj 2000 fő (600)
	kurszki mue 3 zlj 2000 fő (1276)
	permi mue 3 zlj 2000 fő (1729)
Kamenszkij-dd:	rjaznyi mue 3 zlj 2000 fő (612)
	fanagorai mue 3 zlj 2000 fő (580)
	Iszajev-koze 1 szd 100 fő (47 – egész ezred)

¹⁰⁴ Ideiglenesen ki volt különítve a hadtest elővédjébe, és csak dél körül csatlakozott újból a hadosztályhoz.

- Pétervári dragonyosezred 2 szd 200 fő
(48 – egész ezred)
- 30 db könnyűlőveg, 1 szd utász 150 fő (?)
3. oszlop: Przbysewsky 8250 fő, 30 löveg
- Müller-dd: 8. vade 1 zlj 650 fő (lásd fent)
Gyenyiszov-koze 2 ½ szd 250 fő (4)
- Stürck-dd: galíciai mue 3 zlj 1500 fő (1271)
butirszki mue 3 zlj 2000 fő (1902)
podóliai mue 3 zlj 900 fő (250)
narvai mue 3 zlj 2000 fő (1600)
azovi mue 3 zlj 800 fő (498)
- 30 db könnyűlőveg, 1 szd utász 170 fő (140)
4. oszlop: Kollowrath 15 765 fő, 76 löveg, Miloradovics (az orosz csapatok parancsnoka)
- Berg-dd: novgorodi mue 3 zlj 2000 fő (97)
szmolenszki mue 1500 fő (253)
- Repbinsky-dd: apseroni mue 3 zlj 1500 fő (199)
kisorosz gre 3 zlj 1500 fő (274)
- Wodiansky-dd: 1. János-dre 2 szd 125 fő (24)
- Rottermund-dd: 23. Salzburg-gyalogezred (gye) 6 zlj 3000 fő (1226)
20. Kaunitz-gye 5. zlj 900 fő (310)
24. Auersperg-gye 6. zlj 600 fő (298)
- Jurczik-dd: 1. császár-gye 6. zlj 700 fő (339)
9. Czartorisky-gye 2. zlj 600 fő (172)
29. Lindenau-gye 6. zlj 400 fő (180)
38. Württemberg-gye 3. zlj 500 fő (~250 fő)
49. Kerpen-gye 6. zlj 700 fő (?)
55. Reuss-Greiz-gye 6. zlj 600 fő (?)
58. Beaulieu-gye 3. zlj 500 fő (megsemmisült)
2 szd bécsi vadász 300 fő (?)
- 52 db könnyűlőveg, 24 db nehézlőveg, 3 szd utász 340 fő (?)
5. oszlop: Johann Liechtenstein, 5250 fő, 24 löveg
- Caramelli-dd: 5. Nassau-ve 6 szd 300 fő (31)
7. Lotharingia-ve 6 szd 300 fő (34)
- Weber-dd: 1. császár-ve 8 szd 500 fő (339)
- Essen-dd: Konstantin-ule 10 szd 1000 fő (körülbelül 400)
Gordejev-koze 5 szd 500 fő (33)
Iszajev-koze 4 szd 400 fő (lásd fent)
Gayenyiszov-koze 2 ½ szd 250 fő (lásd fent)
- Uvarov-dd: elizabetgrádi-hue 10 szd 1000 fő (134)
Csernyigovi-dre 5 szd 500 fő (102)
Harkovi-dre 5 szd 500 fő (108)
- 24 db könnyűlőveg
- Elővéd: Bagration, 14 000 fő (a dandárbeosztás nem ismert), 42 löveg
5. vade 3 zlj 800 fő (186)
6. vade 3 zlj 2000 fő (183)
arhangelszki mue 3zlj 2000 fő (1631)
óíngermannföldi mue 3 zlj 2400 fő (1099)
pszkovi dre 5 szd 500 fő (410)
pétervári dre 3 szd 3 szd 300 fő (lásd fent)
Császárnő-ve 5 szd 500 fő (107)

Pavlovgrádi hue 10 szd 1000 fő (246)

maripoli hue 10 szd 1000 fő (155)

Kiselev-koze 5 szd 500 fő (55)

Malakov-koze 5 szd 500 fő (4!)

Kazenkov-koze 5 szd 500 fő (25)

42 db löveg

Cári Gárda: Konstantin nagyherceg, 9730 fő (a dandárbeosztás nem ismert), 40 löveg

Izmail-testőrezred (tőre) 2 zlj 1000 fő (?)

Preobrazsenszkij-tőre 2 zlj 1500 fő (?)

Szemjonov-tőre 2 zlj 1400 fő (?)

vadászzászlóalj 530 fő

3 összevont gránátoszászlóalj 2300 fő (nem harcolt)

testőr hue 5 szd 800 fő (?)

testőr koze 2 szd 300 fő (?)

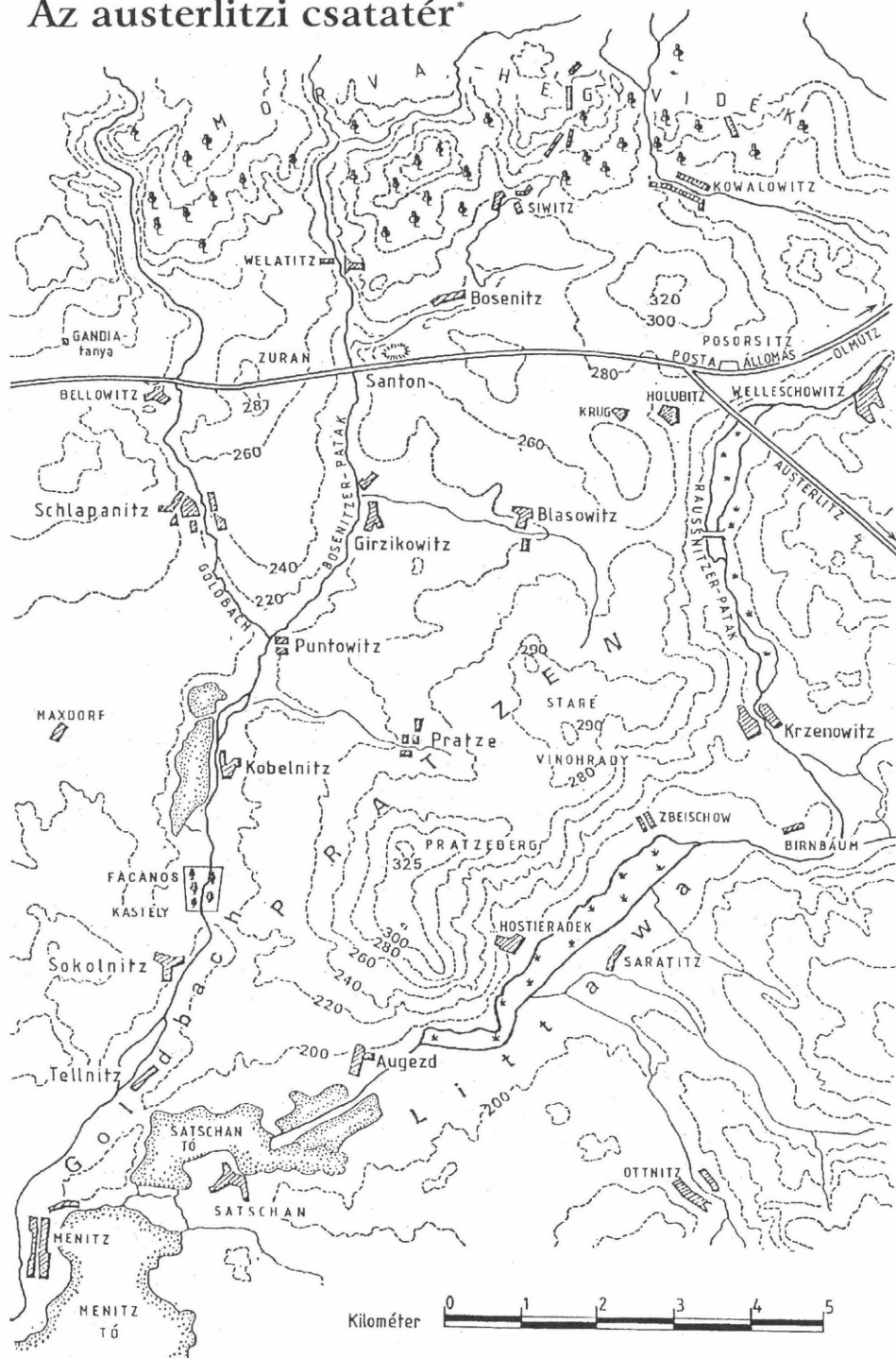
Garde du Corps-ve 5 szd 1000 fő (?)

Chevalier-ve 5 szd 800 fő (?)

40 db löveg, 1 szd utász 100 fő (?)

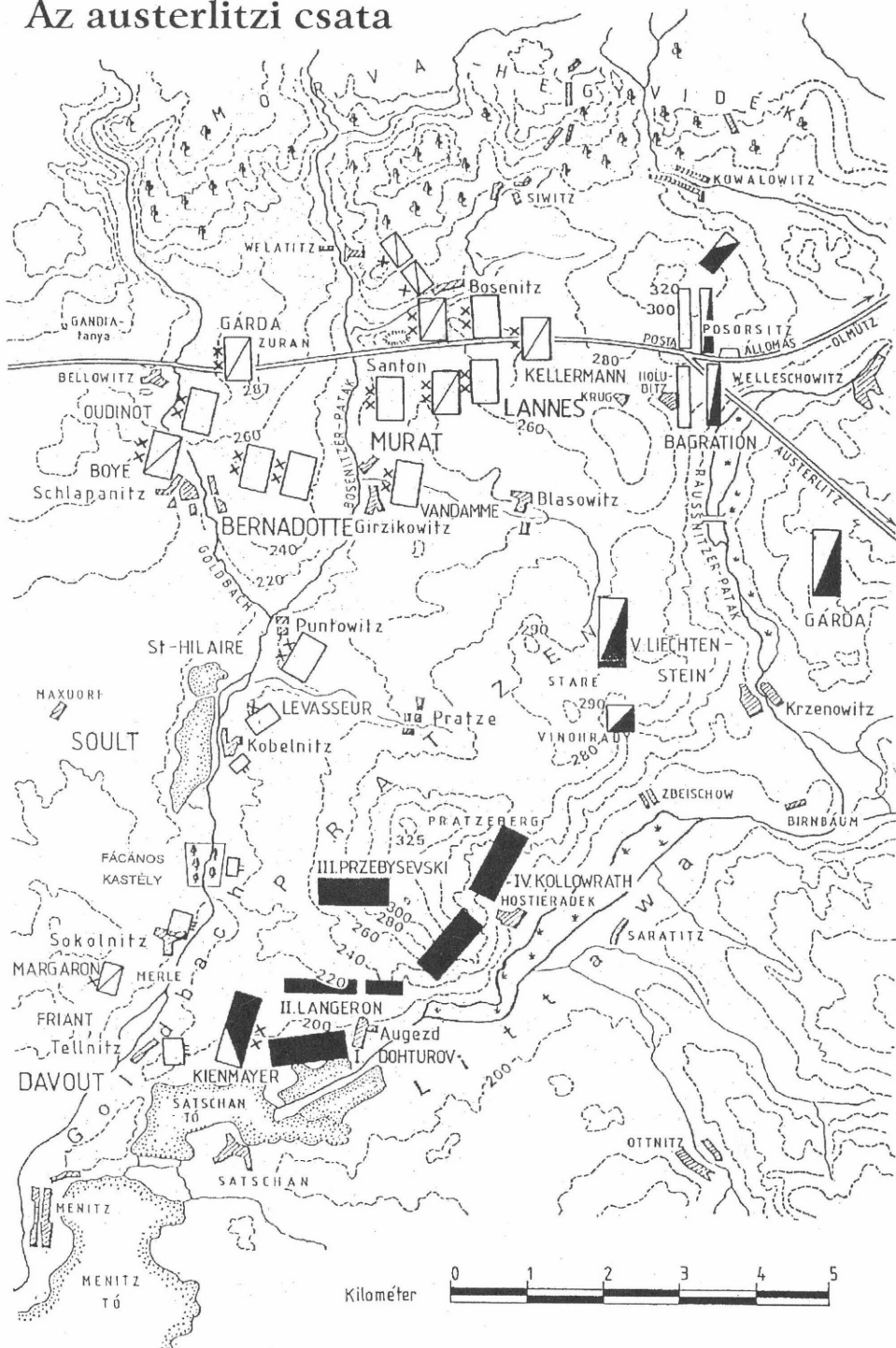
Összesen: 83 775 fő, 320 löveg

Az austerlitz csatater*

* A térkép alapjául Duffy 85. oldalán szereplő térkép szolgált.

Az austerlitz-i csata

NAGY, ISTVÁN

The Battle of Austerlitz (December 2, 1805)

The peace treaties of Lunéville (February 9, 1801) and of Amiens (March 25, 1802) concluded hostilities that had lasted for nearly a decade. After that there was peace all over Europe. This, however, did not last long because neither the French nor the English observed the provisions of the treaties, and war broke out again on May 16, 1803. In September, 1805, England was joined by Austria, Russia, Sweden, and Naples, and military operations commenced on land.

Napoleon immediately started his forces around the camp at Boulogne, crossed the Rhine and surrounded the Austrian troops of General Mack with an ingenious manoeuvre. Then the emperor, in pursuit of Kutusov, who had come to the aid of Mack, captured Vienna and Brunn, but the Russians eluded him. These Russians were joined near Olmütz by a Russian army deployed as a reinforcement, and by a hastily gathered Austrian corps. Since Napoleon had to leave troops behind to secure his lines of communications, the Allies found themselves in superior numbers. Their military leadership decided to drive the French from the territory of the Austrian Empire. Napoleon was ready to give battle, so the opponents met near Brunn, at Austerlitz.

The Allies, following to the plan of Weyrother, attacked the southern (right) wing of the French, intending to turn north and destroy the French army. The assault of the Allies, after minor initial successes, was stopped by the resistance of the French troops firmly defending the line of the Goldbach stream. The attack was also hindered by the fact that the Allies, due to poor staff work, could not deploy their troops under united coordination, but part by part only.

Napoleon patiently waited until the opposition had withdrawn its forces from the centre to renew the halted attack in the south, and struck at the moment when there was no allied soldier to oppose them. The allied leadership tried to stop the French breakthrough by launching a number of counterattacks — without success.

On the northern flank the opposing forces of similar size fought a see-saw battle for a long time, but with the moral and command superiority of the French triumphing, the Russian troops led by Bagration fled from the battlefield.

In the centre the allies were forced to deploy their last reserve, the Russian Imperial Guards against the French breakthrough. The counteroffensive started successfully, the French troops fled, but the cavalry of the French Imperial Guards along with the reserves managed to repulse the desperate Russian assaults. The outcome of the battle decided, the exploitation of victory followed.

Napoleon turned the troops breaking through the centre to the south to outflank the enemy there, while pursuing the fleeing enemy with the reserves. The whole allied offensive wing stood in the south, but the French troops were too tired, and some of the allied troops managed to escape from this difficult position; nevertheless, the French took a considerable number of prisoners.

In the battle the French lost 8300 men, while the allied casualties numbered 25-27,000.

The essay, besides narrating the events, analyses and assesses them. The presentation and assessment of the plans is remarkably novel since, contrary to the analytical methods used so far, the way of thinking that conceived the plans as well as the internal and external effects are also considered besides the examination of the effects of the plans. The tactical presentation in the greatest possible detail of some interesting events is an important aspect of the paper.

The present essay is the first detailed account of the battle of Austerlitz in Hungarian.